

1267

SANNA RATSASTAA

Tapaustutkimus

Riina Vainionpää

Erityispedagogiikan pro gradu – työ

Syksy 1998

Erityispedagogiikanlaitos

Jyväskylän Yliopisto

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
2 TERAPEUTTISEN RATSASTUKSEN OSA-ALUEET	2
3 TEOREETTISIA LÄHESTYMISTAPOJA	5
3.1 Liiketerapeuttinen näkökulma	5
3.2 Sensorisen integraation näkökulma	5
3.3 Lemmikkieläinterapian näkökulma	6
3.4 Psykodynaaminen näkökulma	7
3.5 Muita lähestymistapoja	7
4 RATSASTUKSEN TERAPEUTTISET VAIKUTUKSET	9
4.1 Fyysiset vaikutukset	9
4.2 Psyykkiset vaikutukset	9
5 HEVONEN TERAPEUTTINA JA KUNTOUTTAJANA	11
6 TUTKIMUSTEHTÄVÄT	13
7 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	13
7.1 Tutkimukseen osallistuja	13
7.2 Terapian tavoitteet	16
7.3 Terapian toteutus	17
7.4 Aineiston keruu ja analyysi	18
7.5 Tutkimuksen luotettavuus	18
8 TULOKSET	20
8.1 Hevosen ja ratsastajan vuorovaikutuksen kehittyminen	22
8.2 Motoristen taitojen kehittyminen	30
8.3 Työskentelytaitojen kehittyminen	34
8.4 Kommunikaatiotaitojen kehittyminen	37
9 YHTEENVETO TULOKSISTA	42
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	46
LÄHTEET	48

TIIVISTELMÄ

Ratsastusterapian tutkimus antaa viitteitä siitä, että ratsastusterapia voisi olla yksi tärkeä kuntoutusmuoto autistisille lapsille. Ratsastusterapian etuna on sen kokonaisvaltaisuus: sen vaikutukset ulottuvat sekä psyykkiselle että fyysiselle alueelle. Työskentely hevosen kanssa vaatii lapselta jatkuvaa reagoitua muuttuvaan tilanteeseen ilman mahdollisuutta vetäytyä. Lisäksi se tarjoaa runsaasti kosketusaistimuksia sekä pakottaa vuorovaikutukseen toisen elävän olennon, hevosen, kanssa. Ratsastusterapia tarjoaa myös mielekästä itsehillintää, keskittymistä ja motoriikkaa kehittävää tavoitteellista tekemistä.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää miten autistinen lapsi hyötyy ratsastusterapiasta: mitä terapeuttista ratsastusterapia tilanteessa tapahtuu ja toteutuvatko terapialle asetetut tavoitteet. Tutkimukseen³⁵⁶ kuvataan autistisen Sannan 15 ratsastusterapiakertaa. Aineistosta kirjattiin yhteensä noin 1200 havaintoa terapeuttisista tapahtumista. Eniten havaintoja löytyi tilanteista, jotka kehittivät Sannan ja hevosen vuorovaikutussuhdetta (35%). Lähes yhtä paljon havainnoista oli tilanteista, jotka kehittivät työskentelytaitoja (33%). Motorisia taitoja kehittäviä havaintoja oli 18% ja kommunikaatiota kehittäviä havaintoja 14% kaikista havainnoista.

Terapiakertaa käsiteltiin yhdeksässä eri osassa: 1) hevosen tervehtiminen ja varusteiden haku, 2) hevosen harjaus, 3) kavioiden puhdistus, 4) varusteiden laittaminen, 5) talutus, 6) ratsastus, 7) talutus, 8) varusteiden pois ottaminen ja 9) kaurujen antaminen hevoselle. Näistä vaiheista pisin oli ratsastusvaihe, joka kesti noin puolet tunnin terapiakerrasta. Kaikenlaisia terapeuttisia tilanteita kirjattiin ylös eniten harjausvaiheesta.

Ratsastajan ja hevosen vuorovaikutusta kuvaavassa osassa käytettiin Halosen (1992) kehittämää luokitusjärjestelmää. Terapiassa oli mukana sama hevonen kuin Halosen tutkimuksessa ja tulosten mukaan kaksi pääkeinoa hevosella on molemmissa tutkimuksissa samat: hyvä yhteistyö ja kiinnostuksen osoittaminen.

Tulokset tukevat ajatusta, että Sanna voisi hyötyä ratsastusterapiasta: aineistosta kirjatut havainnot ovat terapeuttisia tilanteita, joiden voidaan katsoa kehittävän juuri niitä taitoja, joita Sannan terapian tavoitteeksi on asetettiin.

1 JOHDANTO

”Ratsastusterapialla ja ratsastamisella on yhtä vähän yhteistä kuin piirtämisellä ja kuvataideterapialla tai musiikin kuuntelulla ja musiikkiterapialla” (Halonen 1994,12)

Havaintoja ja mainintoja ratsastuksen merkityksestä terveydelle löytyy jo antiikin Kreikasta, mutta varsinainen tieteellinen tutkimus nykyaikana on käytännössä aloitettu vasta 1980 – luvulla. Suurin osa tehdyistä tutkimuksesta keskittyy etsimään ratsastuksen fyysisiä vaikutuksia ja niitä aikaan saavia tekijöitä. Tutkimuksissa on usein tuijotettu vain lääketieteellisesti todettavissa oleviin vaikutuksiin ja unohdettu psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset ja niiden merkitys myös fyysiseen toimintakykyyn ja kuntoutukseen (Purjesalo 1993).

Suomalainen ratsastusterapian tutkimus on lähinnä muutaman opinnäytetyön varassa, mutta ulkomailla, erityisesti Saksassa, ratsastuksen terapeuttisista vaikutuksista löytyy paljon tutkimuksia ja tapauskertomuksia. Ongelmana ulkomaisten tutkimusten kohdalla on niiden vaikea saatavuus sekä itse tutkimukset; suomalainen yläkäsite terapeuttinen ratsastus, joka käsittää kaikenlaisen ratsastuksen ja hevosen käytön terapeuttiseen tarkoituksiin, jakautuu osa-alueisiin, jotka ovat erilaiset Keski-Euroopassa. Kaikki ulkomainen tutkimus ei siis perustu puhtaasti suomalaisen ratsastusterapian ajatuksille. Lisäksi tutkimuksissa ei useinkaan ole kuvattu varsinaisen terapian toteutustapaa ja sitä mitä terapiassa tapahtuu. Sen sijaan on keskitytty kehittämään erilaisia mittauslaitteita ja -tapoja, joilla on pyritty mittaamaan terapian mahdollisia hyötyjä.

Ratsastusterapian vaikutuksiin osana fysioterapiaa löytyy useita tutkimuksia (esim. Beritoti 1988; Biery & Kauffman 1989; Brock 1988; Fox, Lawlor & Luttes 1984). Psykososiaalisten vaikutusten mittaaminen sen sijaan on vaikeampaa ja se on jäänyt vähemmälle, joskin löytyy muutamia tutkimuksia ja useita tapauskertomuksia, joissa terapiaa on käytetty esim. käytöshäiriöiden hoidossa, liikakäyttäytymisen ehkäisemisessä, käyttäytymispuutteisiin vaikuttamisessa, sosiaalisen kanssakäymisen taitojen kehittämisessä sekä osana erityiskoulun opetussuunnitelmaa (esim. Carlson 1983; Douglas 1983; Kröger 1987; Pfeifer 1987; Randenberg 1987; Törmälehto 1993). Kaikki tutkimustulokset ja kokemukset ovat samansuuntaisia: ratsastusterapialla voidaan saavuttaa myönteisiä tuloksia sekä fyysisellä että psyykkisellä alueella.

Viime vuosina on huomattu, että ensiarvoisen tärkeää ei ole vain ratsastusterapian vaikutusten mittaaminen ja luetteleminen, vaan se, mikä tuottaa näitä vaikutuksia eli mihin kaikki perustuu (Halonen 1992). Tämä tutkimus lähestyykin aihetta nimenomaan tästä näkökulmasta: mitä terapeutista ratsastusterapiassa tapahtuu ja mikä aikaansaa muutokset terapeuttavassa? Terapian analysoiminen ja terapeuttisten tapahtumien erittely on tarpeellista, jotta voitaisiin todella nähdä, toteuttaako terapia sille asetettuja tavoitteita ja mikä vaihe terapiassa on olennaisin tietyn tavoitteen toteutumisen kannalta.

Uutta näkökulmaa aiheeseen on tuonut myös se ajatus, että hevonen toimii terapiassa aktiivisesti terapeuttina ratsastusterapeutin vain ohjaillessa tilannetta (Halonen 1992). Hevosen ja terapeuttavan välille on todettu kehittyvän lämpimän vuorovaikutussuhteen ja hevosen on huomattu käyttäytyvän eri tavalla erilaisten ihmisten kanssa (Halonen 1992, Julkunen 1995).

Pedagogisesti poikkeavat henkilöt tarvitsevat erityisiä kasvatustapojen menetelmiä kehittyäkseen kykyjensä mukaisesti. Voidaan olettaa, että ratsastusterapia voisi olla yksi tällainen kasvatustapa tai kuntoutusmuoto, jonka avulla voitaisiin saavuttaa erityispedagogiikalle asetettuja tavoitteita.

2 TERAPEUTTISEN RATSASTUKSEN OSA-ALUEET

Terapeuttinen ratsastus on yläkäsite, joka sisältää kaikenlaisen ratsastuksen ja hevosen käytön terapeuttisiin tarkoituksiin (Lammi 1985; Halonen 1992). Käsitteissä on vielä jonkin verran epäyhtenäisyyttä, mutta materiaalini pohjalta esitän kaksi mallia: paljon käytetyn keski-eurooppalaisen kolmiajaon sekä suomalaisen hieman väljemmän jaottelun.

Keski-eurooppalaisessa jaottelussa terapeuttinen ratsastus jaetaan kolmeen alueeseen: hippoterapia, ratsastusterapia (eli heilpedagoginen ratsastus) ja vammaisratsastus. *Hippoterapia* on lääkärin määräämää fysioterapeuttista kuntoutusta. Hippoterapiassa hevonen on harjoitusväline kroonisten sairauksien hoitoon ja tavoitteena on esimerkiksi asentovirheiden korjaaminen, lihastonuksen normalisoituminen ja tasapainon parantuminen. Hippoterapian lähtökohtana on hevosen selän liike ja noin puolitoista astetta korkeampi ruumiinlämpö. Nämä muodostavat yhdistelmän terapeuttisia tekijöitä, joita on miltei mahdotonta korvata teknisillä keinoin. (vonDieze 1987; Lammi 1985; Selvinen 1989.)

Heilpedagogisessa ratsastuksessa tavoitteet ovat psykososiaalisia. Ratsastus nähdään kasvatustapahtumana, jossa hevosella on keskeinen merkitys (Selvinen 1989.)

Kohderyhmiä ovat mm. käyttäytymis- ja puhehäiriöiset sekä kehitysvammaiset (vonDieze 1987). Tavoitteena on mm. motivaation, huomiokyvyn, itsekontrollin ja -kunnioituksen parantaminen. Ohjaajana toimii erityisopettaja, psykologi tai vastaava. (Lammi 1985.)

Euroopassa on käytössä myös *heilpedagoginen vikellys*, joka vastaa tavoitteiltaan heilpedagogista ratsastusta, mutta vikellyksessä hevosta juoksetetaan pitkässä liinassa ympyrällä terapeutin toimiessa juoksettajana ympyrän keskellä (Ringbeck 1987).

Vammaisratsastuksessa ei ole kyse mistään erityislajista vaan klassisen ratsastuksen soveltamisesta. Se sopii lähes kaikille tarjoten näennäisesti passiivisemmän vaihtoehdon aktiivisen urheilun harrastamiseen vammaiselle, joka ei ole motivoitunut urheilemaan. Harrastuksen lisäksi ratsastuksen tavoitteet voivat olla myös kilpaurheilussa. (Lammi 1985)

Suomessa ei ole nähty tarkoituksenmukaiseksi erottaa ratsastuksen psyykkisiä ja fyysisiä vaikutuksia. Sen sijaan terapeutin ratsastus voi painottua kuntoutukselliseen (*ratsastusterapia*) tai harrastukselliseen (*erityisratsastus*) suuntaan. *Suomalaisesta ratsastusterapiasta* on kehitelty ainutlaatuinen kokonaisvaltainen kuntoutusmuoto; se on kehitelty heilpedagogisesta ratsastuksesta lisäämällä siihen aineksia hippoterapiasta. *Eriyisratsastus* on eurooppalaista vammaisratsastusta vastaava muoto. Termin vammaisratsastus katsottiin kuitenkin kuvaavan lajia huonosti, koska kaikki harrastajat eivät suinkaan ole vammaisia. (Selvinen 1989.)

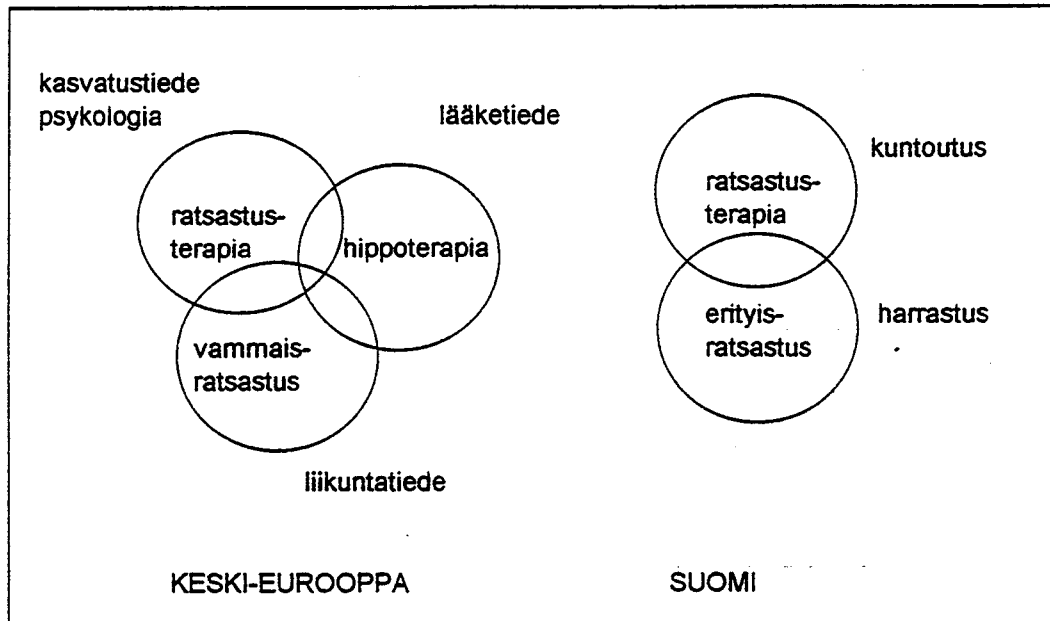
Ratsastusterapiassa terapeutti pyrkii valitsemiensa harjoitusten avulla saamaan aikaan tiettyjä vaikutuksia ratsastajassa ja hänen käyttäytymisessään. Tavoitteet ovat laaja-alaisia ja ulottuvat psyykkiselle, sosiaaliselle ja fyysiselle alueelle. Kullekin ratsastajalle valitaan yksilölliset tavoitteet, joiden toteutumista seurataan tarkasti. Ratsastusterapiaan kuuluu muutakin kuin ratsastamista, se on myös puuhailua hevosen kanssa: tallin ja hevosen hoitoa, hevosen ajamista ja taluttamista ym. Ratsastajan vuorovaikutus hevosen kanssa on keskeinen: parhaassa tapauksessa hevonen toimii terapeutina ratsastusterapeutin vain ohjaillessa tapahtumaa. (Halonen 1994.) Ratsastusterapia voi painottua fyysiseen tai psyykkiseen puoleen riippuen ratsastusterapeutin pohjakoulutuksesta ja yksilön tarpeista. Terapiassa ratsastetaan perinteiseen ratsastukseen kuuluvia kuvioita, kuten voltteja ja ympyröitä. Terapiaan saattaa myös sisältyä tavoite esimerkiksi hevosen hallinnasta, mutta pääasiassa ratsastusterapiassa tavoitteet eivät ole ratsastuksellisia. Sen tavoitteena ei ole urheilulliset suoritukset, kilpailu

tai kilpailumainen harjoittelu. Terapiassa ei keskitytä koulu- tai esteratsastuksen erityistaitoihin tai tarkkaan apujen hallintaan. (Ringbeck 1987; Halonen 1994.)

Vaikka terapiaan saattaa siis sisältyä samoja aineksia kuin klassiseen ratsastukseen, voi ratsastaja toisaalta olla myös passiivinen vastaanottaja, joka lojuu paljaassa selässä terapeutin kuljettaessa hevosta rauhallisen musiikin tahdissa (Halonen 1994). Terapiaan saattaa kuulua esim. pysähdykset, kaarevien urien ratsastukset, erilaiset asennot hevosen selässä, pallon heittäminen, kuljetustehtävät, puomien yli ratsastus jne. (Halonen 1992; Törmälehto 1993).

Ratsastusterapiaa antaa koulutettu ratsastusterapeutti, jonka pohjakoulutuksena on esim. erityisopettajan, psykologin tai fysioterapeutin tutkinto ja lisäkoulutuksena ratsastusterapeuttikoulutus. (Halonen 1994.)

Jaottelun tarpeellisuus. Ratsastuksen rikkaus on sen kokonaisvaltaisuus. Jyrkkiin osa-alueisiin jakaminen saattaa johtaa pirstoutumiseen, jolloin menetetään se mikä toiminnassa on parasta. (Purjesalo 1991.) Terapeuttisen ratsastuksen jyrkkä osajako ei ole tarkoituksenmukainen, mutta silti ehkä jossain määrin tarpeellinen: se antaa hyvän lähtökohdan terapeuttisten vaikutusten erittelylle (Törmälehto 1993). Rajojen tekeminen voi olla myös tarpeellista, että saataisiin toiminnan rahoittajat vakuuttuneiksi sen tarpeellisuudesta (Rommel 1987). Jos ratsastusterapiasta tehtäisiin puhtaasti fysioterapeuttinen kuntoutusmuoto, sen korvattavuus olisi selkeämpi. Purjesalon (1991) tekemän haastattelun mukaan tämä voisi kuitenkin olla kohtalokasta: ratsastuksen kiinnostavuus ja sen motivoiva vaikutus pienenesi huomattavasti sekä mahdollisuuden kapenevat, jos ratsastuksesta tehtäisiin tiukka fysioterapeuttinen toimenpide, jossa hevonen olisi vain väline. Lisäksi jyrkkä jako on käytännössä lähes mahdotonta, koska kaikkeen ratsastukseen sisältyy sekä harrastuksellisia että terapeuttisia tekijöitä. Näen jaottelun tarpeellisena lähinnä terapeuttisen ratsastuksen mahdollisuuksien selkeyttäjänä.

Kuvio 1. Ratsastusterapian osa-alueet Suomessa ja Keski-Euroopassa (Halonen 1992).

3 TEOREETTISIA LÄHESTYMISTAPOJA

3.1 Liiketerapeuttinen näkökulma

Ratsastettaessa liikeimpulssit kulkevat pystysuoraan (ylös - alas) ja vaakasuoraan (oikea - vasen, eteen - taakse). Nämä yhdessä johtavat myös kiertoliikkeeseen (Rommel 1987.) Moniulotteinen liike vaikuttaa lantio - hartiaaseutuun vastaten ihmisen kävelyä (Lammi 1985). Kun tähän liikkeeseen yhdistetään hevosen noin puolitoista astetta korkeampi ruumiinlämpö, saadaan joukko terapeuttisia tekijöitä, joita on vaikea korvata teknisin keinoin. Näkökulma korostaa ratsastusterapian merkitystä osana fysioterapiaa ja näkee hevosen lähinnä passiivisena välineenä terapiassa.

3.2 Sensorisen integraation näkökulma

Sekä ratsastusterapia että sensorisen integraation terapia perustuvat suurelta osin tasapainon hallinnan harjoitukseen sekä lihastonuksen säätelyyn ja rinnakkain käytettynä ne täydentävät toisiaan. Sensorisen integraation terapiassa ongelmiin pyritään vaikuttamaan erilaisilla harjoituksilla; esimerkiksi kosketusyliherkkyyden poistamisessa käytetään eri tyyppisiä kosketeltavia materiaaleja kuten turkiksia ym. (Danneil, 1987.)

Ratsastusterapian etuna on se, että sen sisältö ei ole keinotekoinen rakennelma vaan luonnollista, tavoitteellista, mielekästä ja elämänläheistä toimintaa (Scheidhacker, Bender & Vaitl 1994,70). Ratsastusterapiassa tulee jatkuvasti ikäänkuin huomaamatta erilaisia kosketusaistimuksia: hevosen harjaaminen, sen pehmeän karvan tai karheiden jousien silittäminen, taputtaminen, hevosen selän lämpö ja liike jne. Ratsastettaessa tapahtuu jatkuvaa uudelleen orientoitumista suhteessa itseen, hevoseen ja ratsastusympäristöön. Hevosen liike vaatii välitöntä ja jatkuvaa mukautumista, josta ei voi vetäytyä. Molemminpuolinen toimiminen ja toisen toimintaan reagoiminen vaativat tarkkaavaisuutta, havaintojen tekoa ja mukautumista. Tämä jatkuvan reagoimisen tarve saattaa olla asia, joka pakottaa esim. autistisen ihmisen pois omasta maailmastaan.

3.3 Lemmikkieläinterapian näkökulma

Baum (1987) lähtee liikkeelle siitä, että ihmisellä on synnynnäinen tarve olla muiden elollisten seurassa. Monen ihmisen on helpompi lähestyä eläintä kuin toista ihmistä, näin ollen ajatus eläimen käytöstä terapiassa kuulostaa järkevältä. Terapiassa käytettävän eläimen tulisi tarjota monipuolisia ja haastavia interaktiomahdollisuuksia sekä kehittää lisäksi tunne-elämää erityisesti arvovallan ja kunnioituksen alueella. Pienet eläimet kuten koira tai kissa eivät aina ole sopivia: koira kykenee sietämään huonoa kohtelua turhankin paljon ja kissa puolestaan säilyttää aina itsenäisyytensä - se lähtee tiehensä jos sitä kohdellaan huonosti.

Hevonen herättää jo kokonsa puolesta kunnioitusta. Se on laumaeläin, joka hakee luonnostaan kontaktia ihmiseen. Lajinsa mukaisesti kehittynyt hevonen on hyväntahtoinen vakaa ja luotettava. Hevosella ei ole ennakkoluuloja tai vaatimuksia, se ei teeskentele tai rankaise. Hevonen on myöskin herkkä eläin, joka reagoi helposti ihmisen mielialaan: se heijastaa käytöksessään ratsastajan tai hoitajan kärsimättömyyden, aggressiivisuuden tai pelon. Se reagoi väärään kohteluun tai huonoon mielialaan välittömästi ja vilpittömästi. Hevosen kanssa ihmisen on hillittävä itsensä ja käytöksensä mikäli haluaa pitää hevosen hallinnassaan ja pysyäksen sen selässä. Hevonen on puolueeton ja palkitsee hyvän kohtelun kiltteydellä ja päinvastoin puolustautuu huonoa kohtelua saadessaan tavalla, jonka ratsastaja tuntee epämiellyttäväksi. (Baum 1987.)

Julkunen (1995) korostaa motivaatiota ja iloa, jonka eläimen kanssa toimiminen herättää. Halonen (1992) puolestaan asettaa lähtökohdakseen ajatuksen, että

hevosella on oma aktiivinen roolinsa ratsastusterapiassa. Molemmat luottavat hevoseen: parhaimmillaan hevonen toimii terapeuttina ratsastusterapeutin vain ohjaillessa tapahtumia.

3.4 Psykodynaaminen näkökulma

Mm. Scheidhacker (1987) vertaa ihmisen ja hevosen vuorovaikutusta äidin ja lapsen vuorovaikutussuhteeseen. Mikäli äidin ja lapsen vuorovaikutussuhde häiriintyy syntyy toimintojen vääristymistä ja tukahtumista. Näillä lapsen peruskokemuksilla on vaikutusta myöhempään, ei vain fyysiseen, mutta myös persoonallisuuden kehitykseen.

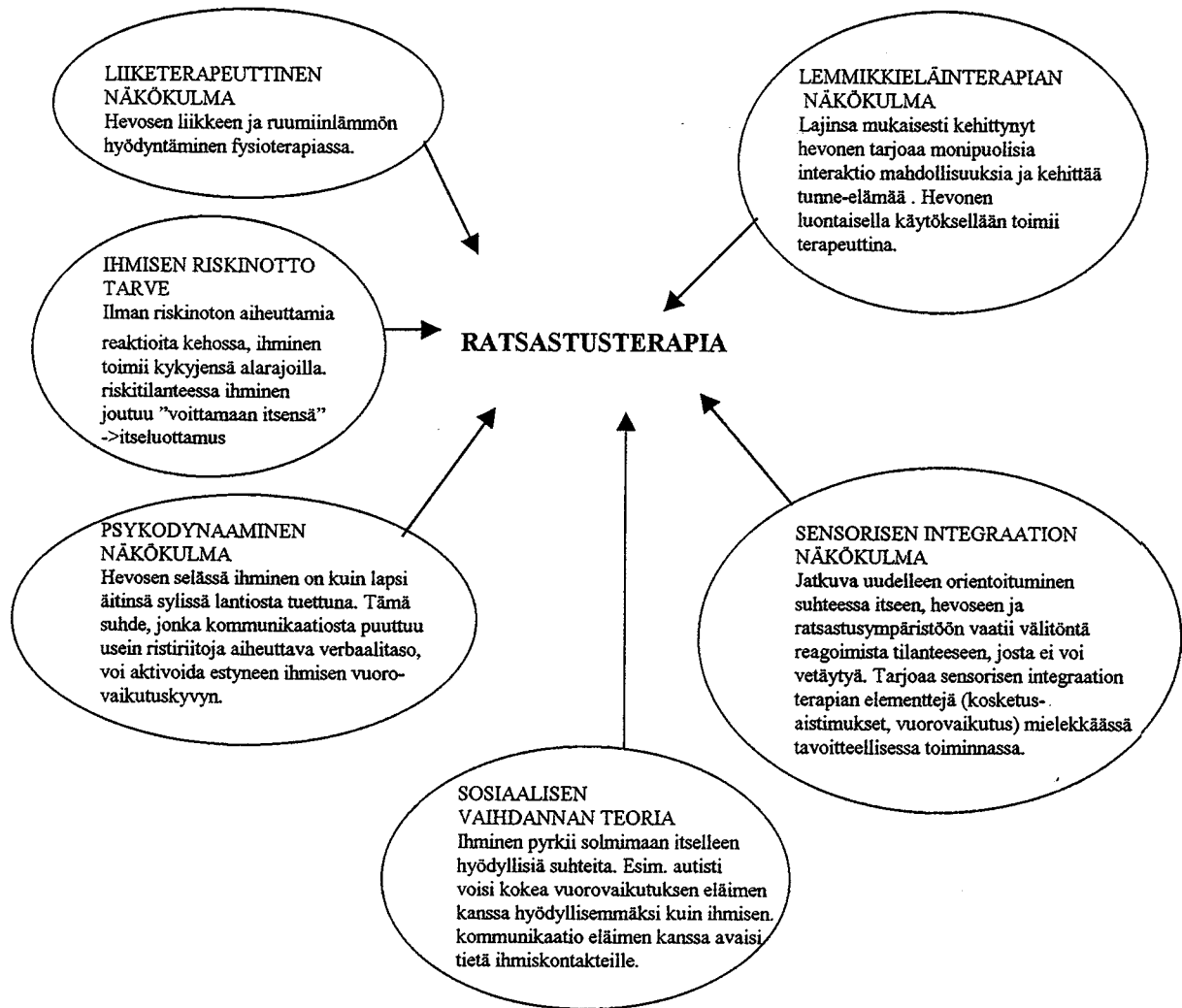
Klüwerin (1994) kokemuksen mukaan hevosen moniulotteiseen rytmiseen liikkeeseen passiivis - aktiivisella mukautumisella on terapeuttinen vaikutus: kävelevän hevosen selässä oleva ihminen on kuin lapsi äitinsä sylissä lantiosta tuettuna, mikä vaatii lasta pienin liikkein hakemaan tasapainoa. Ratsastuksen terapeuttinen vaikutus voi aktivoida myös sellaisen ihmisen vuorovaikutuskyvyn, joka on ollut estynyt ja hylätty epäluotettavilta kanssaihmisiltä toistuvasti tulleiden vaurioiden aiheuttaman ahdistuksen takia. Ihmisen ja eläimen välinen vuorovaikutus perustuu myöskin ns. analogiseen yksiselitteiseen viestintään, josta puuttuu verbaalitaso. Ihmisten välisessä viestinnässä on aina sekä nonverbaali että verbaalitaso, jotka voivat olla hämmentävästi ristiriidassa keskenään. Hevosen kanssa tämä ristiriitaisuuden mahdollisuus poistuu ja kontaktin otto on helpompaa.

3.5 Muita lähestymistapoja

Ihmisen primaari riskinottotarve. Rosenthalin (1975) mukaan ihmisellä on primaari tarve ottaa riskejä elämässään. Fyysisen riskinoton tarpeellisuus on nykypäivänä käytännössä hävinnyt; emme kohtaakaan enää sellaisia fyysisiä riskejä elämässämme kuin esi-isämme. Rosenthal uskoo kuitenkin, että ihmisen geeneihin on jäänyt tarve, joka vaatii riskinottoa. Riskinotto saattaa aiheuttaa hormonaalisia ja kemiallisia reaktioita ihmisessä ja kun riskitilanteita ei ole, ihminen toimii tavallaan kapasiteettinsa alarajoilla näiden reaktioiden puuttuessa. Niinpä riskinotto on välttämätöntä päivittäiselle hyvinvoinnillemme. Erityisesti vammaiset elävät usein hyvin suojattua elämää ilman vaaroja hoitohenkilöiden hoivissa. Rosenthal näkee ratsastuksen yhtenä riskiharjoituksena, joka sopii vammaisellekin. Ratsastaessaan ihminen tuntee kunnioitusta ja hieman pelkoakin suurta eläintä kohtaan,

voittaessaan pelkonsa hän rohkaistuu, oppii luottamaan itseensä ja tämä aikaansaa monia muita myönteisiä fyysisiä ja psyykkisiä vaikutuksia ihmisessä.

Sosiaalisen vaihdannan teoria. Törmälehto (1993) viittaa tutkimuksessaan sosiaalisen vaihdannan teoriaan. Sen mukaan ihminen pyrkii solmimaan suhteita, joista hänelle on hyötyä. Lähestymisnäkökulma perustuu autismin yleiseen ongelmaan eli sosiaalisista suhteista eristäytymiseen. Autistisilla ihmisillä ei ole mitään tarvetta olla vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa, mutta suhde eläimeen voisi muodostua heille hyödylliseksi.

Kuvio 2. Teoreettisia lähestymistapoja ratsastusterapiaan.

4 RATSASTUKSEN TERAPEUTTISET VAIKUTUKSET

4.1 Fyysiset vaikutukset

Ratsastusterapiaa käytetään usein osana fysioterapiaa ja sen fyysiset vaikutukset ovatkin helppoja ymmärtää. Fyysisiä vaikutuksia on myös helpompi tutkia ja mitata ja niinpä terapeuttisen ratsastuksen tutkimus painottuu voimakkaasti fyysisten vaikutusten löytämiseen (esim. Biery & Kauffman 1989; Brock 1988; Fox, Lawlor & Luttges 1984). Fysioterapia tarkastelee ratsastusterapiaa liiketerapeuttisesta näkökulmasta ja näkee hevosen lähinnä apuvälineenä terapiassa vain ratsastajan ja terapeutin toimiessa aktiivisena.

Vaikuttavina tekijöinä fysioterapiassa ovat hevosen rytmisen, ihmisen kävelyä vastaava, liike ja ruumiinlämpö. Mukautuminen hevosen jatkuvasti vaihtuvaan liikkeeseen vaatii aktiivista lihastyöskentelyä, varsinkin mäissä ja suunnan tai tempon muutoksissa. Rytmisen liike ja lämpö toisaalta vähentää epänormaalia lihasjännitystä ja toisaalta nostaa asentoa ylläpitävää tonusta (Beritoti 1988).

Tutkimusten mukaan symmetrinen perusistunta ehkäisee epänormaaleja liikemalleja ja parantaa vartalon asentoa. Perusistunnan säilyttäminen kehittää tasapainoa ja esim. hevosen ohjaaminen vaatii kehittyneitä koordinaatiota vartalon ja raajojen välillä. (Brock 1988; Fox, Lawlor & Luttges 1984; Julkunen 1995.) Virikkeellisessä ympäristössä lihasten, aistien ja ruumiinjäsenten välisen yhteistoiminnan kehittyminen vaikuttaa myös hengityksen hallintaan. Hengityksen hallinnan ja motoriikan kehittymisen puolestaan on todettu helpottavan ja parantavan puhetta. (Breiner 1983; Thun-Hohenstein 1992.)

4.2 Psykkiset vaikutukset

Ratsastuksen fyysisiä vaikutuksia tutkittaessa on pikkuhiljaa huomattu myös sen positiivinen vaikutus ihmisen psyykkiseen hyvinvointiin. Ratsastusterapian rikkaudeksi voidaankin nähdä sen kokonaisvaltaisuus: sen tavoitteet voivat painottua fyysisiin tai psyykkisiin osa-alueisiin, mutta todellisuudessa tutkimuksista on havaittavissa sen vaikuttavan kokonaisvaltaisesti koko ihmiseen. Fyysisiin vaikutuksiin keskittyneet tutkijat ovat havainneet tutkimuksissaan selvästi myös psyykkisiä vaikutuksia. (Brock 1988; Fox, Lawlor & Luttges 1984; Rosenthal 1975.)

Ratsastusterapialla on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia itseluottamukseen ja minäkäsitykseen sekä sosiaalisiin taitoihin ja työskentelykykyyn (Brock 1988; Carlson 1983; Douglas 1983; Fox, Lawlor & Luttges 1984; Scheidhacker, Bender & Vaitl 1994, Törmälehto 1993). Psykkisten vaikutusten mittaaminen ja toteaminen on vaikeata. Psykkiset muutokset vaativat myös aikaa ja muutosten havaitseminen muutaman terapiakerran jälkeen on hankalaa. Tutkimustulokset pohjautuvatkin psykkisten vaikutuksien osalta subjektiivisiin arvioihin

Hevosien kanssa puuhailun ja ratsastamisen on todettu herättävän lähes poikkeuksetta kiinnostusta ^{ihmiin?} muuten passiivisilla tai autistisilla ihmisillä. Vaikka ihminen on aluksi sitä mieltä, että ”en osaa”, tilanne motivoi kuitenkin yrittämään ja kun tehtävät on valittu oikein, ihmisen negatiivinen asenne omaan kykyihinsä kumoutuu ja hän huomaakin: ”minä osaan!”. Ihminen huomaa pystyvänsä vaikuttamaan asioihin ja osaavansa asioita, mikä parantaa hänen itsetuntoa ja rohkaisee toimimaan myös muilla elämäntilanteilla. (Douglas 1983; Fox, Lawlor & Luttges 1984; Kröger 1994.) Myönteisemmän minäkuvan kehittymisen ansiosta ratsastuksen on todettu lisäävän myös oma-aloitteisuutta sekä parantavan keskittymistä, itsekontrollia ja turhaumien sietokykyä (Brock 1988; Carlson 1983; Douglas 1983; Julkunen 1995).

Suhteen muodostamisen eläimen kanssa on todettu olevan monille helpompaa kuin vuorovaikutuksen toisten ihmisten kanssa (Klüwer 1994). On huomattu, monelle autistiselle, tunne-elämältään häiriintyneelle tai psykiatriselle potilaalle vuorovaikutussuhde hevosen kanssa voi olla alku ja motivaatio ihmissuhteiden luomiseen (Kreienborg 1994; Scheidhacker, Bender & Vaitl 1994; Törmälehto 1993). Hevosien kanssa pääsee harjoittelemaan ihmissuhteissa tarvittavia taitoja. Hevonen reagoi väärään kohteluun tai huonoon mielialaan välittömästi, jolloin ihminen joutuu tiedostamaan omat mielialansa. Hevonen voi reagoida kiukunpuuskaan tai levottomuuteen esimerkiksi hypähtämällä tai kiihdyttämällä vauhtia, jolloin ratsastajan on hillittävä itsensä, jotta voisi hallita hevonsa. Hevosien antama palaute voi olla helpompi ottaa vastaan kuin ihmisen käsky tai kielto. Kun aloite tulee hevoselta, ihminen voi korjata käytöstään turhautumatta ja saavuttamaan itsehillinnän ilman sisäistä vastarintaa. (Baum 1987; Douglas 1983; Kröger 1994.)

Autististen ihmisten pääongelma on itseensä vetäytyminen ja usein erilainen liikkakäyttäytyminen. Tutkimukset antavat viitteitä siitä, että autistisilla lapsilla liikkakäyttäytyminen ja vetäytyminen vähenivät ratsastusjakson aikana. Ratsastustilanteessa

esim. heijaaminen ja vetäytyminen loppuivat kokonaan ja positiiviset muutokset siirtyivät osittain myös terapiatilanteen ulkopuolelle. (Törmälehto 1993.) Hevosen kanssa työskennellessään autistinen lapsi joutuu tulkitsemaan ympäristöään ja reagoimaan muutoksiin niin nopeasti, ettei hänelle jää aikaa vaipua omiin ajatuksiinsa (Danneil 1987). On saatu kokemuksia myös siitä, että hevosen tuoma ilo ja motivaatio toimia tekee ihmisen avoimemmaksi myös muulle terapialle ja luo yhteyden autistisesta maailmasta ihmissuhteisiin (Kreienborg 1994).

Myös skitsofreenikkojen on todettu hyötyvän ratsastusterapiasta. Pitkälle laitostuneet potilaat, jotka eivät kyenneet suoriutumaan päivittäisistä toimistaan eivätkä luomaan minkäänlaista kontaktia muihin ihmisiin, oppivat hoitamaan ja ohjaamaan hevosta. Ratsastusterapian todettiin vaikuttavan positiivisesti skitsofrenia ja psykoosioireistoon kuten masennukseen, ajattelun häiriöihin ja vihamielisyyteen. (Scheidhacker, Bender & Vaitl 1994.)

5 HEVONEN TERAPEUTTINA JA KUNTOUTTAJANA

Keskeinen asia terapian onnistumisen kannalta on ratsastajan ja hevosen välille kehittyvä vuorovaikutussuhde. Tutkimuksissa onkin huomattu ratsastajan ja hevosen välille kehittyvän lämpimän, läheisen ja mielihyvää tuottavan tunnesiteen. Suhteessa on paljon spontaania vuorovaikutusta: ratsastaja koskettelee, silittelee, taputtelee ja halaa hevosta. Hevonen puolestaan hakee kontaktia nuuhkimalla ja vastaa hyvään kohteluun hyvällä yhteistyöllä. (Douglas 1983; Halonen 1992; Julkunen 1995; Scheidhacker, Bender & Vaitl 1994; Törmälehto 1993.)

Parhaassa tapauksessa ratsastusterapiassa terapeutina toimii hevonen ja ratsastusterapeutti on vain tilanteen ohjailija. Ratsastusterapeutin ei tarvitse reagoida ratsastajan tekoihin, koska sen tekee hevonen: se reagoi välittömästi palkiten tai korjaten käyttäytymistä. (Kröger 1994, Scheidhacker 1987.)

Halosen (1992) tutkimuksen mukaan hevosella on oma aktiivinen roolinsa ratsastusterapiassa ja eri hevoset käyttävät erilaisia terapeuttisia otteita. Eniten hevoset käyttivät keinoinaan hyvää yhteistyötä ratsastajan kanssa sekä kontaktinottoa ja kiinnostuksen osoittamista. Muita hevosen käyttämiä keinoja terapiassa olivat ratsastajan reaktioiden vahvistaminen, ratsastajalta vaatiminen, emotionaaliset vastareaktiot ja positiivisten tunteiden ilmaisu. (Kuvio 3.)

LUOKKA	MÄÄRITELMÄ
I KONTAKTINOTTO, KIINNOSTUKSEN OSOITT.	Hevonen katselee, haistelee tai nuoleskelee ratsastajaa. Muodostaa pohjan suhteelle: molemminpuolinen luottamus ja kommunikaatio. Vaatii hevoselta vaistoa miten on parasta ottaa kontakti ja ratsastajalta vaistoa huomata se sekä halua vastata siihen.
II RATSASTAJAN REAKTIOIDEN VAHVISTAMINEN	Hevonen tottelee ratsastajaa, vaikka tämän antamat avut ovat puutteellisia tai virheellisiä. Vaatii hevoselta herkkyyttä huomata, milloin ratsastaja tarvitsee rohkaisua -> onnistumisen elämykset.
III RATSASTAJALTA VAATIMINEN	Hevonen ei tottele heti, vaan vaatii parempia apuja. Vaatii hevoselta kykyä vaistota milloin voi pyytää parempia apuja. Antaa ratsastajalle mahdollisuuden tunnistaa ja korjata virheitään -> sitkeys ja keskittyminen, onnistuminen -> palkitsevuus ja motivaatio.
IV HYVÄ YHTEISTYÖ	Näky sujuvana ja saumattomana yhteistyönä. Vaatii hevoselta hyvää suhdetta ratsastajaan ja halua yhteistyöhön. Vaatii ratsastajalta halua hallita hevonen ja rohkeutta luottaa hevoseen ja itseensä.
V EMOTIONAAALISET VASTAREAKTIOT	Ratsastaja osoittaa kiintymystään hevoselle ja tämä vastaa siihen esim. huokaisemalla. Vaatii hyvää suhdetta ja halua kommunikoida. Kun ratsastaja tekee jotain negatiivista, hevonen osoittaa ettei pidä siitä. Tällöin ratsastajan täytyy tunnistaa reaktio ja sen syy sekä muuttaa käyttäytymistään.
VI HEVOSEN POSITIIVISET TUNTEET	Sisältyy kontaktinottoon, mutta tulee selvemmin esille esim. kyhnytyksessä. Vaatii hevoselta kiintymystä ja luottamusta. Antaa ratsastajalle "luvan" positiivisiin tunteisiin.
VII YKSITTÄISIÄ HEVOSEEN LIITT. HAVAINTOJA	Mm. Lajityypillisten reaktioiden ehkäisy: hevonen malttaa olla pitkään paikallaan, liikkuu varovaisesti eikä säiky.
VIII YKSITTÄISIÄ RATSASTAJAAN LIITT. HAVAINTOJA	Ratsastaja ottaa hevosen ystäväkseen jolle esim. juttelee spontaanisti.

KUVIO 3. Hevosen terapeuttisten tekojen luokitusjärjestelmä (Halonen 1992).

Monien hevosihmisten käytännön kokemukset tukevat käsitystä siitä, että hevosella on herkkyyys huomata terapiatilanne ja muuttaa sille muutoin tyyppillistä käytöstään. Yksi yleisimmistä ja selkeimmistä havainnoista lienee se, minkä olen itsekin hevosten kanssa työskennellessäni huomannut: hevoset, jotka muuten sietävät ainoastaan hyviä ratsastajia, käyttäytyvät eri tavoin kun niiden selässä istuu vammaisen ratsastaja tai pieni lapsi. Hevonen,

joka normaalisti tunnetaan tottelemattomana tai riehakkaana, voi sopeutua täydellisesti vammaisen vammoihin ja taitamattomiin liikkeisiin.

Nykyihminen on vieraantunut hevosesta, jolloin hänen on vaikea ymmärtää, että hevonen voi olla ihmistä järkevempi olento ja saavuttaa terapiassa sitä parempia tuloksia, mitä enemmän vapauksia se saa. Hevosta koulutettaessa emme saa tarkastella sitä mielivaltaisesti täysin sieluttomana objektina; meidän täytyy huomioida sen älykkyys ja perehtyä siihen henkisesti. Vasta hevosen psyykeen tunteminen saa aikaan sen täydellisen ilon ja nautinnon, jota suhde hevoseen voi parhaimmillaan tuottaa. Tarvitsemme psykologista tietoa hevosen ja ihmisen välisestä suhteesta saadaksemme hevosen suoriutumaan tehtävistään parhaalla mahdollisella tavalla: kun oppii ymmärtämään hevostaan, pystyy myös antamaan tälle paremmin vapautta toimia terapeuttina. (Halonen 1992, Holzrichter 1987.)

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tutkimuksen lähtökohtana oli tarkastella ratsastusterapian eri vaiheita ja selvittää, mitä ratsastusterapiassa tapahtuu, eli mitkä asiat tekevät tilanteesta terapeuttisen. 15 terapiakertaa on liian lyhyt jakso jotta voitaisiin selvittää terapeuttavat edistystä ja terapian tuloksellisuutta, joten tutkimuksen päätulokseksi muodostuikin se, mitä terapeuttista kussakin ratsastusterapian tilanteessa tapahtuu; minkälaisia tavoitteita tilanteet tukevat.

1. Mitä ratsastusterapiassa tapahtuu?

(Mitkä asiat tekevät tilanteesta terapeuttisen? Mikä aikaansaa mahd. muutokset?)

2. Toteutuvatko terapialle asetetut tavoitteet ja odotukset?

7 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

7.1 Tutkimukseen osallistuja

Tutkimuksen aineisto kerättiin syksyllä 1997. Tutkimukseen osallistui 6 -vuotias Sanna. Sanna on autistinen tyttö, jonka ensimmäinen ratsastusterapiajaksonsa oli keväällä 1997. Silloin Sanna ratsasti kerran viikossa yhteensä 15 kertaa. Tutkimusjakso on siis Sannan toinen terapiajakso ja tällä kertaa terapiaa oli kahdesti viikossa yhteensä 15 kertaa. Diagnoosi autismista varmistui Sannan ollessa kaksivuotias, ja kotona alkoi käydä

kodinhoidonohjaaja. Nelivuotiaana Sanna sai päiväkodista puolipäiväpaikan ja viisivuotiaana pääsi kokopäiväksi päiväkotiin. Sanna on pidennetyn oppioikeuden piirissä ja syksyllä 97 aloitti koulunkäynnin harjaantumislukalla. Sannalla on henkilökohtainen avustaja, joka hakee Sannan aamuisin kouluun ja ruokailun jälkeen puoliltapäivän Sanna tuli kahdesti viikossa ratsastuskoululle terapiaan ja sen jälkeen iltapäiväksi avustajan kanssa päiväkotiin.

Päiväkodissa Sanna on integroituna normaaliryhmään ja hänellä on aina henkilökohtainen avustaja mukanaan. Sanna ei varsinaisesti leiki toisten kanssa, mutta hakeutuu mielellään toisten seuraan ja katselee toisten leikkejä iloisena ja innostuksesta käsiään heiluttaen ja ulvahdellen. Esimerkiksi piirtäessä Sanna ei malta keskittyä omaan työhönsä vaan mieluummin tekee hätäisesti piirustuksensa ja siirtyy taas katsomaan kun toiset piirtää. Erilaiset palapelit ja lego-leikit ovat Sannalle mieluisia.

Kodinhoidonohjaaja suunnittelee päiväkotiin kahden viikon välein vaihtuvan toimintatuokion, jonka avustaja toteuttaa Sannan kanssa. Toimintatuokioissa on harjoiteltu erilaisia käsitteitä, hienomotoriikkaa vaativia tehtäviä, hahmotuskykyä ja keskittymistä kehittäviä tehtäviä. Syksyllä 1997 harjoituksiin on otettu myös kirjaimia ja lyhyiden sanojen kirjoitusta. Musiikin kuuntelu on Sannalle mieluista ja innostuessaan hän osallistuu laululeikkeihin esim. taputtamalla käsiään.

Sanna on luonteeltaan hyväntuulinen. Hän on ikäisekseen suunnilleen normaalin kokoinen, liikkumiseltaan aika lähellä normaalia ikätasoa - ehkä hieman kömpelömpi ja hienomotoriikassa on harjaannuttamisen varaa. Sanna on hieman hypotonisen, velton, oloinen ja käytöksessä on selkeitä autistisia piirteitä. Sanna ei ole pitkään katsekontaktissa, hän vaeltelee paikasta toiseen, äänтелеe omalla tavallaan eikä juurikaan tuota puhetta, jota vieras ihminen ymmärtäisi. Nuorempana Sannalla oli paljon unihäiriöitä jotka ovat iän myötä hellittäneet ja edelleen välillä laukeava käsien heiluttaminen paikallaan pomppien ja ulvahdellen on jonkin verran vähentynyt. Sanna on myös oppinut jo paremmin esim. pukeutumaan itse. Sannan puheterapia on alkanut tammikuussa 1997 ja jatkuu edelleen viikoittain. Avustajan mukaan puheterapian jälkeen Sanna on yrittänyt selkeästi aktiivisemmin tuottaa sanoja kuin muina päivinä.

Sannan ongelmat ovat autismille tyypillisiä. Pääimmäisenä on kontaktin ja sanallisen kommunikaation heikkous. Sanna vaikuttaa seuralliselta, hän hakeutuu mielellään toisten seuraan ja sopeutuu nopeasti toimimaan uusienkin ihmisten kanssa, hän ei myöskään välttele fyysistä kontaktia, mutta sanallinen kommunikaatio ja vuorovaikutus

jää hyvin puutteelliseksi. Sanna on myös malttamaton, hänen keskittymisensä hajoaa helposti, jos tilanteessa on ”ulkopuolisia” ärsykejä ja hän ei malta keskittyä asioiden tekemiseen loppuun asti. Sanna ilmaisee tahtoaan elekielellä, jokin verran käytössä on ollut myös piktot ja erilaiset kuvat. Sanna tuntuu välillä ymmärtävän suullisen ohjeen ja välillä hän tuntuu pikemminkin toimivan vanhojen muistikuvien varassa ”aina ennenkin on seuraavaksi tehty näin”. Sanna ei reagoi sanalla tai eleellä yksinkertaiseenkaan kysymykseen. Hän osaa osoittaa nauhalta kuuluvan eläimen kuvaa, mutta ei vastaa kysymykseen ”oliko se hevonen?” nyökkäämällä tai äännähtämällä, tilanteessa toiminta eli kuvan osoittaminen tuntuu olevan helpompi tapa. Myös ratsastusterapiassa Sanna vastaa kysymykseen ”onko nyt valmis” useimmiten taputtamalla hevosta ja lähtemällä pois tekemään seuraavaa vaihetta. Autistinen käytös, käsien heiluttaminen paikallaan teputellen ja ulvahdellen, saattaa laueta jossain jännittävässä tai innostavassa tilanteessa tai esim. televisio-ohjelmien lopputekstien vilistessä kuvaruudussa tai sänkkää lumisadetta katsellessa.

Puheterapiassa ensisijaisena tavoitteena on puheen ymmärtämisen tukeminen ja pitkällä tähtäimellä oman ilmaisun kehittäminen. Puheterapeutin arvion mukaan Sannalla ei ole dysfaattisia vaikeuksia ja intonaatioiltaan erikoisen ääntelyn ja suomenkielestä poikkeavan tavuyhdistelyn tilalle on alkanut muodostumaan jonkin verran suomenkielen mukaista tavuyhdistelyä ja jonkin verran sanoja. Puheterapeutin mukaan Sanna ymmärtää puhetta kohtuullisen hyvin, mutta terapeutti ei pysty ennustamaan puheenkehityksen mahdollisuuksia. Puheterapia kestää puolesta tunnista neljäänkymmeneen minuuttiin riippuen Sannan mielialasta. Huonompana päivänä omaa ääntelyä tulee paljon ja keskittyminen tehtävään tai kuuntelemiseen ei onnistu.

Ensimmäisellä ratsastusterapiajaksolla tavoitteena oli kontaktin syntyminen terapiahevoseen, hevosen hahmottaminen kokonaisuutena, motorikan edistäminen ja kommunikoinnin alkaminen hevosen kanssa. Ensimmäisten viiden kerran ajan terapia kesti 45 minuuttia, sen jälkeen terapeutti totesi 60 minuutin jakson olevan sopivampi, että ehdittäisiin rauhassa viemään loppuun terapian eri vaiheet. Sanna oli erittäin motivoitunut ratsastusterapiatilanteissa ja hän oppi muistamaan toimintojen järjestyksen sekä tunnistamaan terapiahevosensa. Istumatasapaino kehittyi niin, että voitiin siirtyä ratsastamaan ilman satulaa.

7.2 Terapian tavoitteet

Syksyllä alkavan terapian tavoitteeksi asetettiin:

- 1 Sanallisen kommunikaation kehittäminen
- 2 Työskentelytaitojen kehittäminen: keskittyminen sekä systemaattinen toiminta ja oman työn arviointi
- 3 Kontakti ja kommunikaatio hevosen kanssa
- 4 Motoristen taitojen kehittäminen

Tavoitteista keskeisimpänä korostui sanallisen kommunikaation kehittäminen. Sanna on alkanut tuottaa jonkin verran sanoja ja ymmärtää melko hyvin suullisia ohjeita. Ratsastusterapiatilanteen tavoitteena on motivoida omaan sanalliseen tuottamiseen sekä esim. varmentaa käsitteitä ylös - alas ja eteen - taakse, myös lukusanojen ja värien harjoitteluun kiinnitetään huomiota. Ratsastusterapia tukee tämän tavoitteen osalta Sannan puheterapiaa ja koulunkäyntiä luoden tilanteita, joissa spontaani sanojen tarkoituksellinen tuottaminen olisi mahdollisimman luontevaa ja motivaatio omaan ilmaisuun vahvistuisi. Luonnollisesti myös sanallisen ohjeen ja puheen ymmärtäminen kulkee tavoitteena mukana jatkuvasti.

Toisena tärkeänä tavoitteena on keskittymiskyvyn parantaminen. Sanna on hyvin eläväinen ja vilkas eikä useinkaan malttaisi keskittyä tehtävän loppuun saattamiseen tai rauhallisempaan päivänä hän saattaa vetäytyä omiin ajatuksiinsa. Ratsastusterapiassa tavoitteena on Sannan aktivoiminen systemaattiseen tavoitteeseen pyrkivään työhön, jossa eri vaiheet seuraavat toisiaan. Edellinen vaihe on aina tehtävä valmiiksi ennenkuin voi siirtyä seuraavaan. Tavoitteena on kehittää keskittymiskykyä niin, että työn loppuun saattaminen on mahdollista ja Sanna itse pystyisi arvioimaan, milloin työ on valmis ja tämän jälkeen siirtyä mahdollisimman sujuvasti seuraavaan vaiheeseen vetäytymättä pois tilanteesta. Tavoitteena on myös syy - seuraus suhteen ymmärtäminen, esim. miksi ei voi irrottaa otetta narusta kesken hevosen taluttamisen, mitä pitää tehdä, että hevonen lähtee liikkeelle jne. Pyrkimyksenä on elämys: Minä itse vaikutan tilanteeseen.

Kontaktin syntyminen hevoseen on ollut tavoitteena ensimmäisestä terapiakerrasta lähtien ja terapian jatkuessa nyt tutulla hevosella, tavoitteena on nyt tunnesuhteen syventäminen hevosen kanssa. Motoriikan harjaannuttaminen oli keskeisempänä ensimmäisellä terapiajaksolla eikä painotu niin paljoa tällä toisella jaksolla.

Ensimmäisen terapiajakson aikana ratsastustasapaino kehittyi niin paljon että voitiin aloittaa ratsastus ilman satulaa. Tavoitteena on edelleen tasapainon ja vartalon hallinnan kehittäminen.

7.3 Terapian toteutus

Sannan terapia jatkui syksyllä 97 samalla tutulla hevosella kuin keväällä oli aloitettu. Terapia toteutettiin erityisryhmien ratsastukseen erikoistuneella ratsastuskoululla ja ratsastusterapeutin pohjakoulutuksena oli psykologin koulutus. Sannan oma avustaja oli useimmilla kerroilla paikalla koko ratsastuksen ajan ja hevosen taluttajana toimi paria kertaa lukuunottamatta sama tallityöntekijä. Terapiajakso toteutettiin aiempaa intensiivisempänä, eli terapiakertoja oli kaksi viikossa, yleensä tiistaisin ja torstaisin muutamaa poikkeusta lukuunottamatta, kun terapiapäiviä jouduttiin siirtämään yhteensattumien ja sairastelun vuoksi. Yhden terapiakerran kesto oli 60 min. Terapiassa käytettävä hevonen oli ponin kokoinen islanninhevonen, joka on jo 25 -vuotias kokenut ja luotettava terapiaratsu.

Ratsastusterapia kerta voidaan jakaa yhdeksään eri vaiheeseen: (1) varusteiden haku ja tervehtiminen, (2) harjaus, (3) kavioiden puhdistaminen, (4) varusteiden laittaminen, (5) talutus ulos tallista, (6) ratsastus, (7) taluttaminen takaisin karsinaan, (8) varusteiden riisuminen ja vieminen paikoilleen sekä (9) hevosen palkitseminen kaurioilla.

Sanna saapui tallille aina koulupäivän jälkeen avustajansa kanssa. Terapeutti oli häntä vastassa tallissa ja ensimmäisenä Sanna lähti terapeutin kanssa hakemaan varustehuoneesta Krummin varusteet. Terapeutti antoi Sannalle kannettavaksi harjasangon sekä ratsastusriimun ja otti itse mukaansa Sannan kypärän. Sanna kantoi varusteet tallin toiseen päätyyn, missä oli Krummin karsina. Karsinalla terapeutti otti ratsastusriimun ja ripusti sen ovesa olevaan naulaan ja Sanna avasi sillävälän haan ja veti liukuoven terapeutin avustuksella auki. Sanna astui karsinaan, otti kintaat pois kädestä, laski harjasangon maahan ja valitsi oikean harjan.

Harjaus aloitettiin aina Krummin vasemmalta kyljeltä, edeten etupäästä takapäähän. Selän ja pepun harjaus vaati kurottamista ylös ja jalkojen harjaukset vaativat kyykistymään alas. Vasemman puolen ollessa valmis, siirryttiin oikealle kyljelle harjaten samaan tapaan. Viimeisenä harjattiin häntä, jonka joko terapeutti tai Sanna itse otti syliinsä

ja Sanna harjasi siitä purut pois. Kun häntä oli valmis, Sanna sai viedä harjan sankoon ja valita sangosta kaviokoukun. Sanna haki kaviokoukun ja terapeutti nosti Krummin vasemman etujalan ensin ja Sanna rapsutti kavion puhtaaksi, sen jälkeen vasen takajalka ja sitten vastaavasti oikean puolen jalkojen puhdistus.

Kun kaviot olivat valmiit, Sanna vei koukun takaisin sankoon ja haki oven naulasta Krummin ratsastusriimun (Krummilla käytetään suitsien sijasta riimua, johon on kiinnitetty ohjat). Terapeutti pujotti ohjat Krummin kaulalle ja turvan riimun läpi ja Sanna tuli auttamaan niskahihnan vetämisessä korvien taakse. Sen jälkeen Sanna kiinnitti terapeutin avustuksella riimun soljen. Sitten Sanna haki käytävältä riimuun kiinnitettävän talutusnarun, jonka kiinnitti yhdessä terapeutin kanssa riimuun. Kun Krummin varusteet olivat valmiina, terapeutti auttoi Sannalle kypärän päähän ja Sanna laittoi kintaat käteensä.

Sitten Sanna otti narun Krummin kaulalta ja lähti taluttamaan Krummia tallin käytävää pitkin ulos. Ulkona Sanna antoi talutusnarun taluttajalle ja meni seisomaan Krummin kyljelle kurottaen käsillä kohti selkää ja terapeutti nosti Suvin Krummin selkään. Saadakseen Krummin liikkeelle Sannan piti maiskuttaa tai puristaa jaloilla kylkiin. Ratsastaminen tapahtui vaihdellen maneesissa ja maastossa ilman satulaa. Maneesissa tehtiin erilaisia tasapaino- ja kehonhahmotusharjoituksia ja maastossa mm. tempon vaihteluja, pysähdyksiä ja liikkeellelähtöjä, lyhyitä ravipätkiä, erilaisilla alustoilla ratsastamista (kova/pehmeä) sekä ylä- ja alamäkien ratsastuksia. Ratsastuksen jälkeen hevosta kiiteltiin taputtamalla ja Sanna liukui terapeutin avustamana maahan, otti taluttajalta narun ja talutti Krummin karsinaansa.

Karsinassa Sanna riisui terapeutin avustuksella Krummilta varusteet ja vei ne omalle paikalleen varustehuoneeseen. Sen jälkeen Hän haki terapeutin kanssa ruokintakarsinasta kauruja vatiin ja vei ne Krummille palkkioksi. Sanna katsoi Krummin syömistä ja kävi koskettelemassa Krummia. Kun Krummi oli valmis Sanna vei vadin takaisin ja antoi sen terapeutin huuhdeltavaksi. Sen jälkeen sanottiin heit ja Sanna lähti avustajansa kanssa päiväkotiin iltapäiväksi.

7.4 Aineiston keruu ja analyysi

Tämä tutkimus on tapaustutkimus. Taustatietoja tutkimukseeni hain haastattelemalla Sannan äitiä ja avustajaa sekä ratsastus- ja puheterapeutteja. Ratsastusterapiajakso käsitti 15 tuntia, joista noin 10 tuntia on videoitu. Valtaosa ratsastuksista oli maastossa jolloin

niiden kuvaaminen ei ollut mahdollista eikä järkevää vaan seurasin tilannetta mukana kulkien ja havaintoja kirjaten. Kaikki hoitovaiheet ja maneesissa ratsastukset on kuvattu videolle.

Kirjasin ylös videolta sekä terapian aikana yhteensä hieman yli 1200 havaintoa tilanteista, joissa mielestäni tapahtui jotain terapeutista ja vertasin havaintojani asetettuihin tavoitteisiin. Pyrin myös hahmottamaan mikä vaihe minkäkin tavoitteen kannalta terapiassa on ollut keskeisin.

7.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimus kuvaa vain yhden lapsen terapian kulkua, joten tulokset eivät ole suoraan siirrettävissä muihin tapauksiin. Tulokset tukevat kuitenkin aiempia tutkimuksia ja osoittavat useita terapeuttisia tilanteita ratsastusterapiassa, joten voitaneen kuitenkin olettaa, että myös muissa vastaavanlaisissa terapiatilanteissa voitaisiin saada samansuuntaisia tuloksia.

Terapiatilanteet on kaikki kuvattu videolle, lukuunottamatta kuutta ratsastusta, jotka ratsastettiin maastossa. Näistä tilanteista on paikanpäällä tehty muistiinpanot. Lisäksi yhdellä kerralla poikkeuksellisesti lyhennettiin terapiatuokiota ja siitä jätettiin pois hevosen harjaus- ja kavioiden puhdistusvaihe.

Terapian yhdeksän eri vaihetta ovat ajallisesti kestoaltaan hyvin erimittaisia. Ratsastusjakso vie tuokiosta suurimman osan, noin 25 – 35 minuuttia ja loppuaika jakautuu kahdeksan muun tehtävävaiheen kesken. Näin ollen vaiheiden ~~vaiheiden~~ vertailu on hieman hankalaa ja huomioon täytyykin ottaa se, että esim. talutukseen kuluu vain 2 – 3 minuuttia ja harjaukseen noin 10 minuuttia, joten ymmärrettävästi havaintoja harjauksesta on enemmän kuin esimerkiksi taluttamisesta.

Ratsastustuokion viedessä terapiasta noin puolet, on yllättävää, että siitä kirjattuja havaintoja on huomattavasti vähemmän kuin harjausvaiheesta. Harjausvaihe vaatii erittäin aktiivista toimintaa ja tilannetta on helppo kuvata ja tarkkailla. Ratsastuksia ei ole kaikkia saatu nauhalle ja havaintoja on tehty vain tilanteessa paikanpäällä, joten ne saattavat olla siitäkkin syystä johtuen harvalukuisempia. Lisäksi ratsastaminen vaatii hyvin paljon ”näkömätöntä” lihastyötä tasapainon säilyttämiseksi, ja tätä ponnistelua on joskus vaikea havaita päällepäin, kun lapsi on puettu paksuun ja väljään ulkoiluhaalariin.

Kokonaisuudessaan terapiasta kirjatut havainnot tukevat terapialle asetettuja tavoitteita. Terapiassa on selvästi osoitettavissa olevia tapahtumia, jotka kehittävät nimenomaan lapselle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

8 TULOKSET

Terapiaa tarkastellessa seurasin hevosen ja ratsastajan vuorovaikutuksen kehitystä sekä Sannan terapialle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Jaoin terapian yhdeksään eri vaiheeseen tavoitteenani myöskin selvittää, mitä terapeuttista tapahtuu missäkin terapian vaiheessa, eli missä kohtaa terapiaa tietyn tavoitteen toteutuminen korostuu. Krummin ja Sannan vuorovaikutuksen seurannassa käytin Halosen (1992) luokitusjärjestelmää hevosen terapeuttisesta toiminnasta (kts. Kuvio 3 sivulta 12). Tähän luokitusjärjestelmään lisäsin myös ratsastajan toiminnan tarkemman havainnoinnin:

Luokka	Määritelmä
IX Ratsastajan kontakti hevoseen	Ratsastaja taputtelee, silittää, rapsuttaa tai muutoin ottaa omasta aloitteestaan kontaktin hevoseen. Vaatii ratsastajalta motivaatiota ja halua tutustua hevoseen. Vaatii myös luottamusta ja turvallisuuden tunnetta, että uskaltaa ottaa kontaktia suureen eläimeen.
X Ratsastajan positiiviset tunteet	Sisältyy kontaktinottoon, mutta tulee välillä selvemmin esille esimerkiksi hevosen ”paijaamisena”. Ratsastaja jää hoivaamaan, silittelemään hevosta hellästi äännellen ja hymyillen.
XI Ratsastajan vastareaktiot	Hevonen ottaa kontaktia ratsastajaan ja ratsastajan joko vastaa siihen esim. turpaa silittimällä tai jättää huomiotta tai säikähtää hevosen lähestymistä. Vaatii hevoselta herkkyyttä huomata milloin ja miten on hyvä ottaa kontaktia.

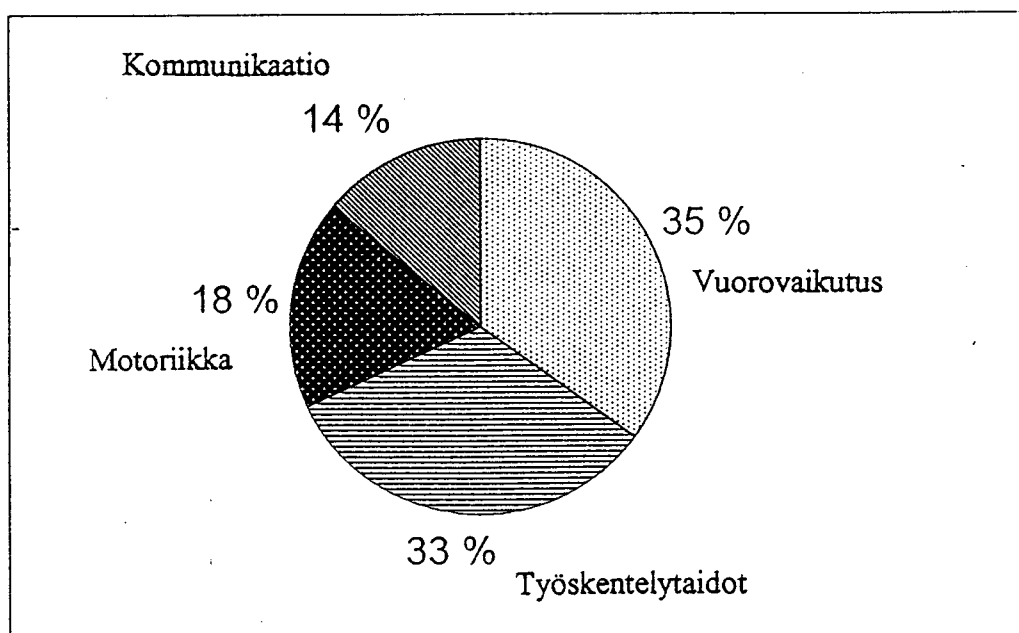
Kuvio 4. Tarkempi luokitus ratsastajan käyttäytymisestä terapiasta.

Muiden tavoitteiden toteutumista tarkkailin kirjaamalla aineistosta terapeuttisia tilanteita, jotka järjestin kolmeen eri luokkaan:

A. MOTORISET TAIDOT	
1. KARKEAMOTORIIKKA	Tasapaino ja vartalonhallinta, oman kehon hahmotus
2. HIENOMOTORIIKKA	Silmän ja käden yhteistyö
B. TYÖSKENTELYTAIDOT	
3. KESKITTYMINEN	Keskittynyt ja pitkäjänteinen työnteko, tilanteisiin reagoiminen ja syy-seuraus suhteiden oivaltaminen
4. TYÖN LOPPUUN TEKEMINEN	Oman työn arviointi ja sen loppuun asti vieminen
5. OMATOIMISUUS	Motivaatio edetä toiminnassa kohti tavoitetta: eteneminen itsenäisesti seuraavaan vaiheeseen.
C. KOMMUNIKAATIO	
6. AUDITIIVINEN OHJE	Sanallisen ohjeen ymmärtäminen ja sanavaraston kartuttaminen
7. MUU OHJE	Ymmärtää osoittamalla, elein tai ilmein annetun ohjeen. Terapeutin mallin seuraaminen, jäljittely
8. OMA VERBAALINEN ILMAISU	Tuottaa itse tilanteeseen tarkoituksen mukaisen sanan
9. MUU ITSEILMAISU	Ilmaisee muutoin kuin sanallisesti mielipiteen tai tunteen, esimerkiksi ilmein, elein tai äänittelemällä.

Kuvio 5. Terapiasta kirjattujen terapeuttisten havaintojen luokittelu.

Kirjasin aineistosta 1211 havaintoa, joista ratsastajan ja hevosen vuorovaikutusta koskevia havaintoja oli eniten, eli 35%. Liki yhtä paljon, 33%, havainnoista olivat työskentelytaitoja kehittäviä tapahtumia. Motoriikkaa kehittäviä tapahtumia koskevia havaintoja oli 18% ja kommunikaatiotaitojen kehittymistä tukevia havaintoja vain 14%.

Kuvio 6. Havaintojen jakautuminen.

8.1 Hevosen ja ratsastajan vuorovaikutuksen kehittyminen

1. Varusteiden hakeminen ja hevosen tervehtiminen

Vuorovaikutusta koskevia havaintoja kertyi yhteensä 416 kappaletta. Näistä havainnoista 9% löytyi terapian ensimmäisestä vaiheesta eli varusteiden hausta ja hevosen tervehtimisestä. Vuorovaikutuksen kehittymisessä korostui *Krummin aktiivinen kontakti* (luokka I) Sannaan. Sanna oli ensimmäisillä kerroilla passiivinen: kun Krummi tervehti häntä kohottamalla päätään ja kurottamalla korvat hörössä haistelemaan, Sanna käveli ripeästi ohi kiinnittämättä minkäänlaista huomiota Krummin tervehdykseen. Krummi seurasi katseellaan uteliaana Sannan toimia, mutta tämä ei vastannut kontaktinottoyritykseen. Vasta neljännellä terapiakerralla Sanna vastaa kontaktinottoon epäröiden:

”Sanna vetää liukuoven auki ja työntyy karsinaan. Krummi nostaa päätään ja katsoo uteliaasti Sannaa. Sanna kävelee Krummin luo, epäröi, nostaa sitten kätensä koskeakseen Krummin päätä, mutta jääkin arkana paikoilleen. Krummi huomaa arkuuden ja laskee rauhallisesti päänsä ja jatkaa heinien hamuilua maasta”

Viidennellä terapiakerralla Krummi tekee poikkeuksen eikä tee aloitetta kontaktiin, se selvästi odottaa sitä Sannalta, mutta Sanna kävelee reippaasti ohi ja aloittaa harjauksen. Kuudennella terapiakerralla Krummi tekee jälleen aloitteen ja Sanna vastaa jo rohkeammin, vielä kuitenkin Krummin päätä arastellen:

”Krummi nostaa päänsä ja kurottaa katsomaan Sannaa, Sanna seisoo liikkumatta ja katsoo, kiertää sitten pään ohi lavan luo ja kumartuu painamaan päänsä Krummin kylkeen”

Seitsemännellä terapiakerralla tapahtuu selkeä rohkaistuminen:

”Terapeutti ei olekaan Sannaa vastassa vaan puhuu puhelimesta. Sanna empii hetken, mutta lähtee reippaasti kohti Krummin karsinaa, avaa oven itse ja työntyy sisälle. Krummi seisoo peppu ovelle päin, eikä käänny katsomaan tulijaa. Sanna kävelee epäröimättä reippaasti Krummin pään luo ja koskettelee sitä, hymyilee leveästi ja naurahtelee ääneen. Krummi katsoo uteliaana Sannaa. Sanna tökkii kintaalla kohti päätä ja Krummi väistää liian kovaa kosketusta. Sanna kiertää hevosen toiselle puolelle iloisesti jokeltaen ja kuljettaen kättään pitkin hevosen kylkeä. Krummi seisoo aivan hiljaa paikallaan seuraten katseellaan Sannaa. - - Sanna hakee harjat terapeutin kanssa ja palaa karsinaan. Krummi kurottaa kohti Sannaa ja Sanna koskee kädellään Krummia turpaan ja jokeltaa”

Terapian loppupuoliskolla Sanna lähestyy selvästi rohkeammin Krummia. Krummi tervehtii aina kurottamalla varovasti Sannaa kohti ja Sanna tulee rohkeasti taputtelemaan ja silittelemään Krummia. Krummi oli erittäin herkkä vaistoamaan Sannan arkuuden ja seisoi hyvin hiljaa paikoittaan vetäytyen tarvittaessa kauemmaksi kun Sanna epäröi.

Kontaktinottamisen lisäksi Krummin käytöksestä tuli näkyivät *emotionaaliset vastareaktiot* (luokka V). Sannan osoittaessa kiinnostusta liian rajulla otteella, esim. lujalla tönäisyllä kohti päätä, Krummi väistää kosketusta ja kääntyy pois päin, viestittäen näin samalla, että Sannan ele ei ole mieluinen.

Yksittäisiä hevoseen liittyviä havaintoja (luokka VII). Krummi seisoo hiljaa paikoillaan välittämättä Sannan rauhattomuudesta, äkkinäisistä liikkeistä tai kiljahteluista.

Ratsastajan kontakti hevoseen (luokka IX) Eryityisesti loppupuoliskolla terapiaa, Sannan kontaktinotto muuttui aktiivisemmaksi ja hän lähestyi hevosta silittelemällä ja taputtelemalla.

Ratsastajan vastareaktiot (luokka XI) Sanna arasteli Krummin kontaktinottoa ja selvästi pelkäsi hevosen päätä. Sanna perääntyi ja väisti Krummin kontaktin tai jätti kontaktin huomiotta.

Ratsastajan positiiviset tunteet (luokka X) olivat helpommin tulkittavissa kuin hevosen tunteet. Sanna hihkui innosta ja nauroi ääneen nähdessään Krummin. Hän jäi myös hyväilemään ja silittelemään Krummia hellästi jokellellen ja kasvojaan Krummin kylkeen painaen.

2. Hevosen harjaus

Vuorovaikutusta koskevista havainnoista suurin osa eli 21% on tehty hevosen harjausvaiheesta. Harjausvaiheessa korostui erityisesti *kontaktinotto, kiinnostuksen osoittaminen* (luokka I) Krummi otti kontaktia Sannaan, haistelemalla ja kurottamalla kohti sekä seuraamalla katseellaan Sannan tekemisiä. Krummi vaistoa hyvin kontaktinotolle sopivan ajan ja tavan, se liikkuu hyvin hitaasti ja rauhallisesti. I terapiakerta:

”Sanna harjaa Krummin vasenta kylkeä, hän aikoo siirtyä harjaamaan toista kylkeä kuljettaen kättään pitkin hevosen kylkeä ja siirtyen kohti Krummin etuosaa. Krummi nostaa päänsä ja kääntyy katsomaan ystävällisesti Sannaa. Sanna säikähtää ja astuu nopeasti taaksepäin kohottaen kätensä sivuilleen. Krummi kääntyy pois hitaasti ja jatkaa syömistä ja Sanna uskaltaa lähestyä Krummin päätä. Hän kiertää toiselle puolelle ja jatkaa harjausta terapeutin kanssa. Sanna kyykistyy harjaamaan etujalkaa ja Krummi hakee varovasti kontaktia: Se kääntyy hitaasti kohti Sannaa pitäen turpansa maassa. Sanna kääntyy katsomaan Krummin päätä, miettii hetken ja siirtää sitten vapaan kätensä Krummin turvan päälle ja silittää varovasti.”

Krummi siis vaistoa Sannan arkuuden ja pelon suuren eläimen päätä kohtaan, niinpä se ottaa uudelleen kontaktia roikottamalla päätään hyvin alhaalla, jolloin tilanne ei ole niin pelottava.

Hyvä yhteistyö (luokka IV). Koko terapian onnistuminen perustuu periaatteessa sille, että Krummi tekee yhteistyötä. Mikäli tilanteet, joissa Krummi seisoo rauhassa paikoillaan laskettaisiin tähän kohtaan, havaintoja olisi huomattavasti enemmän. Sen sijaan kirjasin ylös esim. seuraavanlaiset tilanteet.

”Krummi seisoo huonolla paikalla lähellä seinää ja sitä täytyy siirtää. Terapeutti näyttää Sannalle miten hevosta käännetään kyljestä ja Sanna kääntää Krummia. Krummi tottelee heti ja kääntyy haluttuun asentoon. Sanna on ihastunut kun saa hevosen tottelemaan ja päättää kääntää sitä vielä lisää. Krummi tottelee taas kiltisti tönäisyä ja astuu rauhallisesti sivuun, vaikka joutuu huonoon kohtaan aivan seinän viereen.”

Emotionaaliset vastareaktiot (luokka V). Krummi on ihan hiljaa ja antaa silittellä ja taputella itseään, sekä nyplätä korviansa ja päätään, joista Krummi on usein hieman arka. Kun Sannan ote käy liian kovaksi se kääntyy pois ja ravistaa Sannan otteen irti.

Yksittäisiä hevoseen liittyviä havaintoja (luokka VII). Krummi sietää hieman kovakouraisempiakin otteita ja kiljahtelua sekä äkkinäisiä liikkeitä. Se voi väistää kovaa otetta, mutta silloinkin liikkuu hyvin rauhallisesti ja varovasti.

”Sanna on kyykyssä ja harjaa takajalkaa, hän nojaa vapaalla kädellään jalkaan ja harjaa toisella kädellä. Krummi siirtyy lähemmäs heinäkasaa: se siirtyy varovasti siirtäen jalkojansa hitaasti yksi kerrallaan, mutta jättää jalan, jota Sanna harjaa paikoilleen hieman taaemmaksi, eikä liikuta sitä ennenkuin Sanna on harjannut sen valmiiksi”

Yksittäisiä ratsastajaan liittyviä havaintoja (luokka VIII) Sannan luottamus hevoseen kasvaa terapian edetessä. Aluksi hän säikkyi kaikkia, hevosen rauhallisiakin liikkeitä, mutta loppupuoliskolla ei häiriinny liikehdinnästä.

”Sanna harjaa toista takajalkaa ja Krummi liikkuu taas eteenpäin varovasti jalka kerrallaan. Nyt Krummi nostaa myös varovasti harjattavaa jalkaa. Sanna ei häiriinny ollenkaan eikä irrota otettaan jalasta, vaan jatkaa keskittyneesti harjausta”

Tämä tilanne on jatkoa edelliseen: Krummi kokeilee ensin varovasti Sannan reaktiota liikkumiseen ja kun huomaa ettei tämä häiriinny, uskaltaa liikuttaa myös sitä jalkaa mitä Sanna harjaa.

Ratsastajan kontakti hevoseen (luokka IX). Sanna ottaa kontaktia hevoseen osoittaen sille hellyyttä: silittely, pajoitus, kasvojen painaminen kylkeen, taputtelu, korvien ja harjan koskettelu.

Ratsastajan tunteiden ilmaisu (luokka X). Sanna hymyilee leveästi harjaustilanteissa. Hän jokeltelee ja päästää riemun kiljahduksia sekä silittelee usein hellästi Krummia painaen kasvonsa hevosen turkkiin. Tämä sisältyy osittain luokkaan IX, kontaktin ottamiseen.

Ratsastajan vastareaktiot (luokka XI). Sanna säikähtää Krummin liian rohkeaa aloitetta ja astuu taaksepäin, viestittäen näin Krummille, että ei ole valmis näin suoraan kontaktiin. Kun Krummi muuttaa lähestymistapaansa, Sanna vastaa aloitteeseen esim. koskemalla Krummia turpaan.

3. Kavioiden puhdistus

Vuorovaikutusta koskevista havainnoista 10% löytyy kavioiden puhdistusvaiheesta. Kavioiden puhdistuksessa korostui selvästi *hyvä yhteistyö* (luokka IV). *Krummin kontakti ja huomion osoittaminen* (luokka I). Krummi hakee kontaktia haistelemalla ja kääntymällä kohti Sannaa.

Hyvä yhteistyö (luokka IV). Kavioiden puhdistuksessa korostuu näkyvimmin Krummin hyvä yhteistyö: Krummi seisoo kärsivällisesti hiljaa paikallaan, nostaa jalan heti ylös ja pitää sitä rauhassa kohotettuna vaikka puhdistukseen kuluu aikaa ja Sanna hyppelee ja kiljahtelee.

Hevosen emotionaaliset vastareaktiot (luokka V). Krummi reagoi selvästi Sannan koviin otteisiin:

”Krummi kääntyy katsomaan Sannaa. Sanna tökkää lujasti kädellään turpaa ja Krummi väistää kääntyen pois.”

Yksittäisiä hevoseen liittyviä havaintoja (luokka VII). Krummi ei häiriinny kiljahteluista, nipistelyistä ym. vaan seisoo rauhallisena paikallaan. Krummi myös liikkuu karsinassa hyvin varovasti:

”Krummia janottaa: se kääntyy varovasti kohti Sannaa ikäänkuin lupaa kääntymiseen kysyen, kun Sanna ei säpsähdä, Krummi kääntyy hyvin hitaasti askel askeleelta kohti juomakuppia varoen säikäyttämästä Sannaa.”

Ratsastajan kontakti hevoseen (luokka IX). Sanna silittelee ja pajaa Krummia. Puoita vaihtaessaan Sanna kuljettaa kättään pitkin Krummin kylkeä ja nipistää ohimennessään kevyesti korvasta.

Ratsastajan tunteiden ilmaisu (luokka X). Sanna osoittaa kiintymystä hevosta kohtaan koskettelemalla ja jokeltelemalla hellästi. VI terapiakerta:

”Krummi juo, Sanna katsoo tarkasti ja antaa pään kallistua niin, että poski hipaisee Krummin poskea. Sanna painaa poskeaan uudestaan ja uudestaan

kiinni Krummin poskeen. Krummi jatkaa juomistaan häiriintymättä. Sanna kääntyy ja upottaa kasvonsa Krummin turkkiin.”

Ratsastajan vastareaktiot (luokka XI). Sanna vastaa Krummin kontaktiin silittelemällä turpaa ja katsomalla kohti.

4. Varusteiden laittaminen

Varusteiden laittamisvaiheeseen sijoittuu 6% vuorovaikutusta koskevista havainnoista. *Krummin kontakti* (luokka I). Krummi kääntyy katsomaan ja haistelemaan Sannaa. Hyvä yhteistyö korostuu tässäkin vaiheessa: Krummi seisoo hiljaa paikallaan antaen Sannan laittaa ratsastusriimun päähänsä eikä häiriinny haparoivista otteista. Viides terapiakerta:

”Krummi seisoo ovella ja Sanna ei mahdu käytävälle hakemaan riimua. Sanna tarttuu epäröimättä molemmiin käsiin Krummia päästä ja kävelee ovelle työntäen Krummin pään pois edestä, Krummi väistää heti. -- Sanna hakee riimun ja tuo sitä kaksin käsin kohottaen Krummin päätä kohti. Krummi seisoo hievahtamatta paikallaan korvat hörössä päättään matalalla kannatellen ja antaa laittaa riimun päähänsä.”

Yksittäisiä hevoseen liittyviä havaintoja (luokka VII). Krummi ei välitä kiljahteluista eikä äkinäisistä liikkeistä kohti päättään, vaikka välillä on hyvinkin tarkka silmistään eikä anna koskea niihin.

Ratsastajan kontakti hevoseen (luokka IX). Riimun laitossa Sanna puristelee Krummia korvista, silittää harjasta tai turvasta. Viides terapiakerta:

”Sanna jää katsomaan kun terapeutti laittaa riimua. hän koskettelee toisella kädellä Krummia turvasta kimeästi kiljhdellen ”oioioioioioioi” Krummi vastaa värisyttelemällä ylähuultaan, Sanna hymyilee vetää kätensä pois ja hymyilee leveästi.”

5. Talutus

Vuorovaikutus - havainnoista 12% löytyy talutusvaiheesta. Talutusvaiheessa korostuvat ratsastajalta vaatiminen ja hyvä yhteistyö. *Ratsastajan reaktioiden vahvistaminen* (luokka II). Krummi lähtee liikkeelle olemattoman pienestä riimunnarun nykäyksestä. *Ratsastajalta vaatiminen* (luokka III). Krummi ei tottele väärää tai heikkoa apua vaan vaatii täsmällisempää otetta. Ensimmäinen terapiakerta:

”Sanna ottaa löysästi narusta kiinni ja lähtee kävelemään taakseen katsomatta. Krummi ei lähde liikkeelle ja naru tipahtaa sannan veltosta otteesta ja Sanna joutuu palaamaan takaisin”

Yhdeksäs terapiakerta:

”Sanna ottaa narun, seisoo kynnyksellä ja katsoo odottavasti Krummia. Krummi syö heiniä eikä halua lähteä. Sanna vetää veltosti narusta - Krummi

ei tottele. Sanna astuu käytävälle, vetää molemmin käsin napakasti narusta ja Krummi lähtee liikkeelle. Sanna kävelee kylki edellä naru löysällä, Krummi pysähtyy, Sanna vetää hieman narusta ja terapeutti auttaa Krummin liikkeelle. Sanna kävelee selkä edellä tarkasti katsoen että Krummi seuraa --- Krummi pysähtyy taas haistelemaan ruokakuppia, Sanna vetää molemmin käsin narusta Krummin liikkeelle ja kulkee edellä taakseen vilkuillen ja varmistaen että Krummi seuraa. Krummi seuraa napakan oloista taluttajaa ulos saakka.”

Hyvä yhteistyö (luokka IV). Krummi seuraa kiltisti kiemurtelematta eikä lähde haahuilemaan. Jos Sanna pysähtelee tai kiemurtelee itse, Krummi seuraa rauhassa.

Ratsastajan positiiviset tunteet (luokka X) Sanna hymyilee ja on innostunut toiminnasta. Sanna ei osaa alussa käskää hevosta. Loppupuoliskolla terapiaa Sanna on napakampi ja rohkaistuu komentamaan hevosta. Tilanne pakottaa toimimaan ja olemaan aktiivinen: hevonen on saatava ulos jos mieli päästä ratsastamaan ja Krummi alkaa haahuilemaan jos ei ole tarkkana.

6. Ratsastus

Vuorovaikutusta koskevista havainnoista 17% on kirjattu ratsastusvaiheesta. Myöskin ratsastusvaiheessa korostuu hyvä yhteistyö. Alkupuolella terapiaa on runsaasti ratsastajan reaktioiden vahvistamista, keskivaiheessa ratsastajalta vaatimista ja lopussa, neljällä viimeisellä terapiakerralla, on havaintoja vain hyvästä yhteistyöstä.

Hevosen kontakti (luokka I). Sanna ei reagoi esimerkiksi ohjeeseen laittaa Krummi liikkeelle, Krummi kääntyy ihmetellen katsomaan ratsastajaa ja nuuhkaisee tätä polvesta.

Ratsastajan reaktioiden vahvistaminen (luokka II). Sanna ei aluksi osaa pyytää hevosta liikkeelle. Krummi tottelee heti pienintäkin maiskutusta tai jalan heilautusta tai väärää apuja kuten: käsien taputus, kaulasta eteenpäin työntäminen tai vartalon heilauttaminen. Toinen terapiakerta:

”Terapeutti kehoittaa laittamaan Krummin liikkeelle maiskuttamalla tai jaloilla puristamalla. Sanna ei reagoi ja terapeutti mallittaa maiskutusta. Krummi seisoo rauhassa paikallaan ja odottaa ratsastajan apuja. Sanna ei tee mitään, terapeutti painaa Sannan jalkaa hevosen kylkeä vasten ja Krummi tottelee puutteellista apua.”

Toinen terapiakerta:

”Taluttaja pysäyttää Krummin. Terapeutti käskää laittamaan liikkeelle. Sanna katsoo terapeuttia mielteliäänä ja irrottaa ohjat. Sanna kurkistaa Krummin päätä kohti ja heiluttelee ohjia, työntää sitten kaulasta Krummia eteenpäin ja Krummi lähtee liikkeelle.”

Ratsastajalta vaatiminen (luokka III). Krummi ei lähdekään liikkeelle, kun Sanna heiluttaa tai taputtaa käsiä tai työntää Krummia kaulasta eteenpäin, vaan odottaa oikeita apuja. Neljäs terapiakerta:

”Terapeutti pyytää Sannaa laittamaan Krummin liikkeelle, Sanna taputtaa Krummia ja heiluttaa käsiään. Terapeutti kehottaa maiskuttamaan ja mallittaa. Krummi seisoo hiljaa ja odottaa Sannalta oikeaa apua. Sanna maiskauttaa ja Krummi tottelee heti.”

Hyvä yhteistyö (luokka IV). Krummi tottelee ratsastajan käskyjä, ratsastaja ilmaisee selvästi hevoselle mitä haluaa sen tekevän. Krummi seisoo liikahtamatta paikallaan esim. tasapainoliikkeitä tehdessä.

Yksittäisiä hevoseen liittyviä havaintoja (luokka VII). Krummi ei lähde liikkeelle vaikka terapeutti mallittaa maiskutusta, vaan odottaa Sannan apuja. Krummi seisoo hiljaa liikkumatta vaikka Sanna tasapainoja tehdessään hihkuu ja heiluu hyvin äkkinäisesti ja varomattomasti. Yhdeksäs terapia:

”Sanna maiskuttelee kuuluvasti itseksensä kun terapeutti nostaa häntä selkään. Krummi seisoo siitä huolimatta hiljaa paikallaan.”

Ratsastajan kontakti hevoseen (luokka IX). Sanna taputtelee hevosta, kurkkaa katsomaan hevosen päätä, kun hevonen seisoo eikä lähdekään liikkeelle.

Ratsastajan positiiviset tunteet (luokka X). Sanna hymyilee, nauraa ja jokeltaa iloisena. Nauttii selvästi olostaan.

Yksittäisiä ratsastajaan liittyviä havaintoja (luokka VIII). Kuudennella kerralla Sanna alkaa hoksata maiskuttamisen, mutta ei vielä kunnolla yhdistä sitä hevosen liikkeelle lähtöön, vaan maiskuttaa terapeutille. Tottelee ohjetta mutta syy-seuraus suhde on epäselvä:

”Terapeutti káskee maiskuttaa Krummin liikkeelle ja mallittaa maiskutusta. Sanna tuijottaa ilmeettömänä eteensä ja yhtäkkiä havahtuu: hän kumartuu kohti terapeuttia ja maiskauttaa reippaasti ja kuuluvasti terapeutille.”

Kuudennen terapiakerran jälkeen maiskutuksen yhteys hevosen liikkeelle lähtöön alkaa selkeästi valkenemaan.

7. Talutus

Vuorovaikutusta koskevista havainnoista 5% löytyy tästä talutusvaiheesta. Krummi seuraa Sannaa kiltisti karsinaansa ja vaiheessa tulee esiin lähes yksinomaan *hyvä yhteistyö* (luokka IV).

8. Varusteiden riisuminen

Vuorovaikutusta koskevista havainnoista 8% on tehty varusteiden riisumisessa, jossa korostuu Krummin *hyvä yhteistyö* (luokka IV). *Krummin kontakti* (luokka I). Krummi kääntyy kurottamaan Sannan perään kun tämä on lähdössä pois.

Hyvä yhteistyö (luokka IV). Krummi seisoo hiljaa rauhassa pää alhaalla ja antaa ottaa varusteet pois.

Hevosen vastareaktiot (luokka V). Krummi väistää liian kovaa ja varomatonta otetta

Yksittäisiä hevoseen liittyviä havaintoja (luokka VII). Kun Sannalla on levoton päivä, hän ulvoo, heiluu, hyppii ja äänтелеe. Krummi ei reagoi levottomuuteen vaan seisoo aivan hiljaa.

Ratsastajan kontakti ja tunteet hevoseen (luokka IX ja X) kahdeksas terapia:

”Sanna ottaa riimun pois ja jää silittämään Krummin päätä, Krummi kääntyy hieman ja sanna pukkii sitä turpaan uikuttaen hellästi --- Sanna ei halua lähteä pois Krummin luota, vaikka terapeutti huutelee, vaan menee Krummin sivulle, työntää sitä kaksin käsin, niin että Krummi kääntyy, Sanna seisoo Krummin takana hihittäen ja Krummiin nojaten”

Sanna hakee fyysistä kontaktia eikä malta lähteä pois. Sanna on rohkea ja ihastunut ajatukseen että pystyy vaikuttamaan hevoseen, mikä kohentaa itseluottamusta.

9. Kaurojen antaminen

Vuorovaikutuksesta merkityistä havainnoista 12% on tehty kaurojen antamis - vaiheessa. Tässä vaiheessa korostuu Sannan aktiivinen kontaktinotto. *Hevosen kontakti* (luokka I). Krummi haistelee tai katselee Sannaa. *Hevosen vastareaktiot* (luokka V). Krummi väistää liian kovaa kosketusta, kuudes terapia:

”Krummi syö, Sanna kyykistyy Krummin viereen, pitää sitä korvasta ja katsoo syömistä, nousee seisomaan ja hipelöi korvia. Terapeutti kehottaa kokeilemaan harjan alta ja Sanna painaa kädet harjaan, vetää jouhista ja nostelee harjaa, pitää sitten kättä Krummin niskassa ja silittää päätä ja turpaa kevyesti. Krummi nostaa hieman päätään kun sitä kosketaan turpaan - se häiritsee syömistä. Sanna tönii voimakkaasti Krummia kaulaan, menee sen eteen seisomaan ja vetää lujasti molemmista korvista - Krummi ei pidä liian lujasta kosketuksesta. Se nostaa päätään ylös ja kääntää sitä pois päin, Sanna löysää otetta ja Krummi jatkaa syömistä. Sanna tarttuu taas lujasti korviin ja vetää, Krummi nostaa voimakkaasti päätään ja Sanna joutuu irrottamaan otteensa. Krummi laskee päänsä ja Sanna tarttuu taas korviin. Krummi vetäisee voimakkaasti päänsä sivulle pois päin Sannasta, niin että ote irtoaa.

Krummi tulee taas syömään, Sanna tarttuu korvista, Krummi ravistelee tyytymättömänä päätään ja Sanna irrottaa otteensa ja peräännytyy, tulee sitten, puristaa korvista - irrottaa - puristaa - irrottaa... Krummi ravistelee päätään tyytymättömänä, Sanna nauraa ilkkurisenä kun terapeutti kehottaa koskemaan nätisti, mutta ei enää vedä korvista vaan koskettelee niitä, Krummi jatkaa syömistään.”

Yksittäisiä hevoseen liittyviä havaintoja (luokka VII). Krummi sietää yllättävän paljon levotonta käytöstä ja kovaa koskettelua. Se reagoi liian kovakouraisen käsittelyyn esim. ravistelemalla päätään, mutta tekee sen silti hillitysti. Krummi ei anna kovien kiljaisujen vaikuttaa ja panee ajattelemaan sietääkö Krummi liikaakin häiriökäytöstä? - Toisaalta voimakkaat reaktiot saattaisivat säikäyttää Sannan liikaa tai luoda vaaratilanteita.

Ratsastajan kontakti ja tunteet (luokka IX ja X). Sanna on tässä tilanteessa Krummia aktiivisempi kontaktin ottaja, päinvastoin kuin muissa terapiavaiheissa. Sanna hyväilee, taputtelee, tutkii, hymyilee onnellisena, katselee tarkkaan Krummin syömistä, hyväilee Krummia ja jokeltaa iloisena. *Ratsastajan vastareaktiot* (luokka XI). Sanna vastaa Krummin kontaktiin silittelemällä tai taputtelemalla.

8.2 Motoristen taitojen kehittyminen

1. Varusteiden laittaminen ja hevosen tervehtiminen

Motoriikkaa kehittäviä merkintöjä on yhteensä 216 kappaletta, näistä 8% tehtiin varusteiden laittamisesta ja hevosen tervehtimisestä. Tilanne kehitti lähinnä *silmän ja käden yhteistyötä* (tavoite 2), kun Sanna harjoitteli haan avaamista sekä oven vetämistä auki. Myös hevosen silittäminen esim. turvasta vaati sekä tarkkaa käden kohdistamista että voiman hallintaa; kosketuksen ei saanut olla liian kovakourainen.

2. Harjausvaihe

Selvästi suurin osa motoristen taitojen kehittymistä koskevista havainnoista, eli 32%, tehtiin harjausvaiheessa. *Tasapaino ja vartalonhallinta* (tavoite 1). Vartalon hallintaa ja tasapainoa kehittää kyykistyminen ja kumartuminen jalkojen harjaukseen, sekä kurottaminen ylös hevosen selän harjaukseen. Lisäksi Sanna joutuu harjoittelemaan voimiensa kontrolloimista: milloin ote on riittävän voimakas. Sanna joutuu varsinkin aluksi ponnistelemaan saavuttaakseen halutun asennon ja säilyttääkseen sen. Asentomuutoksissa terapeutti ohjaa aluksi ja terapian loppupuoliskolla Sanna hallitsee asennot myös

itsenäisemmin. Hypotonisuus häviää asentomuutoksissa. Ensimmäisillä kerroilla Sanna tarvitsee paljon tukea terapeutilta:

”Terapeutti houkuttelee Sannaa kyykistymään jalkojen harjausta varten, Sanna on vastahakoinen ja yrittää ensin istua kyykistyneen terapeutin polvelle. Kyykistyy sitten, mutta nojaa voimakkaasti terapeuttiin ja terapeutti joutuu nostamaan Sannan kainaloista seisomaan”

Silmän ja käden yhteistyö (tavoite 2). Hienomotoriikkaa ja silmän ja käden yhteistyötä kehittää selvästi itse harjaus. Silmän täytyy seurata harjausliikettä. Harjausliikkeen täytyy olla halutun suuntainen ja harjaus täytyy ohjata oikeaan kohtaan ja hallitusti harjata liat pois. Erityisesti jalkojen harjaus ohjaa katseen mukaan. Aluksi terapeutti ohjaa Sannan harjausta manuaalisesti, eli harjakädestä kiinni pitäen ja sitä ohjaten, ohjauksen tarve vähenee selvästi ja Sanna harjaa terapian loppupuoliskolla kiitettävästi lähes itsenäisesti tai terapeutin ohjeen mukaan. Ensimmäinen terapiakerta:

”Terapeutti ohjaa harjausliikettä kädestä pitäen. Sanna on velto ja poissaoleva. Hän myötäilee harjausliikettä, mutta katse vaeltelee seinillä”

15. terapiakerta:

”Sanna ottaa suan ja lähtee harjaamaan terapeutin osoittamasta kohdasta. Hän hyräilee ja harjailee Krummia. Sanna lopettaa harjaamisen, katsoo terapeutin harjailua ja tulee taas harjaamaan terapeutin näyttämästä paikasta. Hän harjaa tarmokkaasti kulmat kurtussa keskittyen Krummin kylkeä, keskeyttää ja katsoo tarkasti kylkeä, jatkaa sitten harjausta edeten kohti Krummin peppua”

3. Kavioiden puhdistus

Motoriikkaa kehittävästä havainnoista 14% on tehty kavioiden puhdistuksesta. *Tasapaino ja vartalonhallinta* (tavoite 1). Sanna kyykistyy tai kumartuu puhdistamaan kaviota ja säilyttää hyvän asentonsa ja tasapainon - paranee selvästi loppua kohti. *Hienomotoriikka* (tavoite 2). Puhdistusliike vaatii tarkkaa silmän ja käden yhteistyötä. Konkreettinen työn tuloksen näkyminen motivoi yrittämään.

4. Varusteiden laittaminen

Motoriikkaa koskevista havainnoista 7% on tehty varusteiden laittamisesta. *Silmän ja käden yhteistyö* (tavoite 2). Silmän ja käden yhteistyötä tarvitaan riimun asettamisessa päähän ja sen vetämisessä korvien yli sekä erityisesti solkien kiinnittämisessä. Viides terapiakerta:

”Terapeutti nostaa riimua korvien taakse, Sanna ojentaa molempia käsiä kohti riimua ja auttaa riimun laitossa. -- Terapeutti näyttää auki olevaa

riimun solkea ja Sanna ottaa sen ja yrittää vetää sen turvan yli toiselle puolelle. Terapeutti opastaa vetämään hihnan alakautta ja Sanna kiinnittää soljen molempia käsiä käyttäen terapeutin auttaessa. Sanna yrittää kiinnittää myös narua riimuun itse”

Solkien kiinnittämisessä Sanna ottaa molemmat kädet käyttöönsä, kun tavallisesti hän yrittää suoriutua tehtävistä hieman laiskakkon näköisesti käyttämällä vain toista kättään. Solkien kiinnittäminen paranee huomattavasti terapian kuluessa. Aluksi Sanna lähinnä seurailee, lopussa laittaa oma-aloitteisesti terapeutin avustamana solkia kiinni ja vetää ihan itse riimun korvien yli.

5. Talutus

Motoriikan kehitystä koskevista havainnoista 9% on tehty talutusvaiheesta. *Tasapaino ja vartalon hallinta* (tavoite 1). Koska tilanne vaatii ajan tasalla pysymistä ja napakkaa otetta Sannan on pakko reagoida nopeasti ja olla tehokas, jolloin hypotonisuus vähenee.

6. Ratsastus

Motoriikan kehitystä koskevista havainnoista 17% on tehty ratsastusvaiheessa. *Vartalon hallinta ja tasapaino* (tavoite 1) Lihakset joutuvat työskentelemään asennon säilyttämiseksi. Erityisesti ravipätkät, mäet, tempon vaihtelut käynnissä, pysähdykset, käännökset ja tasapainoharjoitukset poistavat hypotonisuutta. Normaalissa hitaassa käynnissä asento jää hieman veltoksi. Krummin käynti on jo tullut niin helpoksi istua Sannalle, että ponnistelua ei tarvita niin paljoa. Maastossa Krummi kävelee reippaammin ja liike ^{on} laajempi ja vaativampi. Maneesissa peili ja tasapainoharjoitukset innostivat ja kehittivät kehonhahmotusta ja hallintaa. Esim. kolmas terapiakerta:

”Sanna istuu hyvin rentona kädet leväten hevosen säkään, jalat heiluvat hieman käynnin tahdissa ja ryhti on velto, kumara. --- ylämäessä asento jäntevöityy, hevosen askel muuttuu ja asennon säilyttäminen vaatii ponnistelua. Myös alamäki palauttaa katseen menosuuntaan ja ylävartalon hieman jäntevämmäksi. --- Ravissa hypotonisuus häviää kokonaan: kädet kohoavat irti säästä ja selkä oikenee aivan suoraksi, asento vaatii ponnistelua: istunta horjahtelee välillä sekä eteen - taakse että sivuttaissuunnassa ja jokainen horjahdus vaatii ponnistelun tasapainon palauttamiseksi.”

Ratsastus maneesissa, seitsemäs terapiakerta:

”Sanna istuu ehkä tavallistakin huonoryhtisempänä ja velttona. Krummi kävelee hitaasti tasaisessa maneesissa eikä liike vaadi paljoa ponnistelua. Sanna ei katsele menosuuntaan - ei pujottelussakaan, vaan katse harhailee pitkin seiniä. Tasapaino horjahtaa hieman kun katse on eri suuntaan kuin

käännös, mutta Sanna korjaa itsensä tasapainoon. --- ravissa ryhti paranee selvästi ja Sanna tasapainottaa istuntaansa nostamalla käsiään.”

Kun liike ei vaadi paljoa ponnistelua, myös keskittyminen heikkenee ja katse vaeltelee pitkin seiniä. Tasapainot motivoivat, kahdeksas terapiakerta:

” Krummi pysäytetään peilin eteen, Sanna katselee mielellään itseään peilistä. Terapeutti ohjaa halaamaan Krummia ja kumartumaan eteen. Sanna kumartuu ja painaa nopeasti kasvojaan harjaan ja nousee sitten reippaasti, katsoo peiliin ja nauraa ääneen. Halaava sitten hevosta terapeutin ohjatessa kädestä pitäen, ei malta jäädä pitkäksi aikaa alas, vaan hätäilee ylös ja nauraa ääneen. Terapeutti ohjaa lautasille makaamaan, ei uskalla heti ihan alas asti, hihkuu ja nauraa ääneen, lopultakin uskaltautuu alas asti. Terapeutti ohjaa taputtamaan lautasia, Sanna nauraa ja terapeutti ohjaa kädestä kiinni pitäen, samoin kurotus korviin ja maailmanympärysmatka, Sanna on rohkea ja innostunut, vilkuilee peiliin ja nauraa ääneen, Krummi seisoo ihan hiljaa.”

Tässä tarvitaan motorisia taitoja, keskittymistä ja ohjeen ymmärtämistä. Seuraavalla ratsastuskerralla mennään maastoon, mutta tasapainoliikkeet innostavat vieläkin Sannaa ja Krummin pysähtyessä Sanna yrittää nauraen mennä itse makaamaan Krummin lautasille. Myöhemmin maneesissa tehdään samoja tasapainoliikkeitä, silloin Sanna on hyvin omatoiminen, hän menee itse kehotuksesta makaamaan lautasille, nostaa itse jalan Krummin yli maailmanympärysmatkaa tehdessä ja hihkuu ääneen innosta nauraen välillä. Osaa pienestä vihjeestä toimia itse - tasapainoliikkeet ovat jääneet mieleen.

7. Talutus

Motoristentaitojen kehittymistä koskevista havainnoista 3% on tehty tästä talutusvaiheesta. Taluttaminen vaatii napakkaa otetta, jolloin hypotonisuus häviää: *vartalonhallinta ja tasapaino* (tavoite 1).

8. Varusteiden riisuminen

Motoriikkaa koskevista havainnoista 7% on tehty varusteiden riisumisesta. *Silmän ja käden yhteistyö* (tavoite 2). Sanna ottaa tarkasti työskennellen riimun pois avaten soljet.

9. Kaurojen syöttäminen

Motoriikkaa koskevista havainnoista 3% on tehty kaurojen syöttämisestä. *Silmän ja käden yhteistyö* (tavoite 2). Oven haan avaaminen ja kiinni laittaminen. Krummin silmien koskettelu.

8.3 Työskentelytaitojen kehittyminen

1. *Varusteiden haku ja hevosen tervehtiminen*

Työskentelytaitoja kehittävästä tilanteista on yhteensä 398 havaintoa, joista 6% varusteiden haku ja hevosen tervehtiminen -vaiheesta.. Silmän ja käden yhteistyötä vaativa haan avaaminen vaati *keskittymistä* (tavoite 3) ja tavoitteellista toimintaa: haka oli saatava auki ja ovi piti vetää auki ennenkuin pääsi karsinaan. Sanna yritti sitkeästi hakaa auki siinä onnistuen ja osasi *omatoimisesti* (tavoite 5) vetää oven raolleen. Ensimmäisessä vaiheessa Sanna toimi hyvin omatoimisesti ja keskittyneesti tavoitteeseen pyrkien. Eniten työskentelytaidoissa tuli näkyviin nimenomaan omatoimisuus, joka kertoo Sannan olevan innostuneen toiminnasta ja motivoitunut aloittamaan terapiatuokion.

2. *Harjausvaihe.*

Suurin osa työskentelytaitoja kehittävästä havainnoista, eli 32% sijoittuu harjausvaiheeseen. Tilanteessa korostuvat sekä keskittyminen että omatoimisuuteen harjaannuttaminen. *Keskittynyt työnteko* (tavoite 3). Sanna työskentelee keskittyneesti ja tavoitteellisesti. Hän on napakka eikä vetäydy tilanteesta. Ulkopuoliset häiriöt tai muutokset, kuten avustajan lähteminen kesken terapian koululle eivät häiritse.

Oman työn arviointi ja loppuun tekeminen (tavoite 4). Harjauksen lopputuloksen arviointi on helpompaa, kun liika hevosesä on konkreettisesti näkyvää (esim. purua). Sanna työskentelee keskittyneesti, mutta ei aina osaa arvioida milloin tulos on valmis vaan tarvitsee patistusta jatkamaan. ”Onko valmis” - kysymykseen Sanna reagoi tönäisemällä Krummia hymähtäen ja lähtemällä pois. Välillä Sanna harjaa rivakasti, katsoo tarkkaan harjaamansa kohtaa ja jatkaa taas harjausta.

Omatoimisuus (tavoite 5). Sanna on alusta asti selkeästi motivoitunut hommaan: hän osaa valita oikean harjan itsenäisesti ja lähtee harjaamaan Krummia. Hän osaa edetä etupäästä kohti takapäätä kohtuullisesti, tarviten välillä kuitenkin terapeutin opastusta. Sanna tietää ettei ennen harjauksen tekemistä pääse ratsastamaan. Välillä tuntuu unohtuvan että hevosella on kaksi kylkeä ja Sanna hätäilee pois.

3. *Kavioiden puhdistus*

Työskentelytaitoja koskevista havainnoista 10% on tehty kavioiden puhdistuksesta. Kavioiden puhdistuksessa korostuu keskittyminen kuten harjauksessakin. Muutenkin

kavioiden puhdistamisesta korostuvat samat asiat kuin harjauksessa, mutta havaintoja on yhteensä vähemmän.

Keskittyminen (tavoite 3). Keskittyminen ja hienomotoriikka liittyvät yhteen: tarkka työ vaatii keskittymistä ja motivaatiota.

Oman työn arviointi ja loppuun tekeminen (tavoite 4). Kavioiden puhdistuksessa on helppo huomata työn tulos ja valmiiksi tuleminen. Sanna näyttää tyytyväisyytensä valmiiseen tulokseen kiljahtamalla riemastuneesti kun kaviosta irtoaa lika paakkuja ja lunta.

Omatoimisuus (tavoite 5). Sanna hakee itse kaviokoukun ja tulee omaaloitteisesti puhdistamaan jalkaa sekä siirtyy yleensä itse seuraavalle jalalle.

”Puhdistus aloitetaan aina vasemmasta etujalasta. Ensimmäisillä kerroilla harjasanko on ollut oikean etujalan vieressä, joten kun Sanna on hakenut kaviokoukun, hänen on pitänyt kiertää hevosen toiselle puolelle aloittaakseen oikeasta jalasta. Yleensä Sanna on pyrkinyt aloittamaan lähimmästä etujalasta ja terapeutti on ohjannut toiselle puolelle. Nyt viidennellä terapiakerralla Sanna muistaa: Terapeutti kysyy Sannalta mistä jalasta pitää aloittaa, Sanna menee kohti lähintä etujalkaa, joka tällä kertaa olisi ihan oikea aloitusjalka, mutta hän empii ja muuttaakin mielensä; hän kiertää hevosen ympäri oikean etujalan luo ja yrittää nostaa sitä.”

(Viidennellä kerralla Sanna myös oppii tunnistamaan kaviokoukun, eikä sekoita sitä puuvartiseen rautasukaan)

4. Varusteiden laittaminen

Työskentelytaitoja koskevista havainnoista 8% on tehty varusteiden laittamisesta. *Keskittyminen* (tavoite 3). Hienomotoriikkaa vaativat tehtävät edellyttävät keskittymistä ja pitkäjännitteisyyttä. Sanna on motivoitunut ja yrittää sitkeästi esim. kiinnittää solkia. *Oman työn arviointi ja loppuun tekeminen* (tavoite 4). Sanna muistaa kiinnittää soljet ennen kuin lähtee hakemaan omia varusteitaan. *Omatoimisuus* (tavoite 5). Sanna hakee itse riimun ja alkaa laittaa sitä ja kiinnittää solkia ilman eri kehotuksia.

5. Talutus

Talutusvaiheessa on tehty 15% työskentelytaitoja koskevista havainnoista. *Keskittyminen* (tavoite 3). Jatkuvasti muuttuva tilanne pakottaa reagoimaan - tilanteesta ei ole mitään mahdollisuutta vetäytyä. Krummi vaatii aktiivisesti joten keskittyminen ja reagointi muuttuvaan tilanteeseen korostuu. Sanna oppii omatoimisesti komentamaan hevosta; hän tulee varmemmaksi ja rohkeammaksi. Tilanne vaatii erityisen paljon keskittymistä koska

ollaan liikkeessä koko ajan ja täytyy vahtia että hevonen kulkee aiottua reittiä. *Omatoisuus* (tavoite 5). Sanna oppii omatoimisesti komentamaan Krummia.

6. Ratsastus

Työskentelytaitoja kehittävistä merkinnöistä 14% on tehty ratsastusvaiheessa. *Keskittyminen* (tavoite 3). Toiminta ja vaihtelevat tehtävät ovat edellytyksenä keskittymiskyvyn säilymiselle. Tasainen kyyti ilman vaihtelua pikemminkin houkuttelee uinumaan omaan maailmaan, koska Krummin käyntiliike sinällensä ei vaadi Sannalta suurta ponnistelua asennon säilytykseen. Muuttuvat tilanteet pakottavat reagoimaan jos haluaa hevosen liikkuvan ja itsensä pysyvän selässä. Sanna piti erityisesti ravaamisesta ja vauhdista, joten motivaatio saada hevonen liikkumaan oli suuri.

Sanna on näennäisen poissaoleva, mutta ”osallistuu” keskusteluun, kuudes terapiakerta:

”Sanna istuu poissaolevan tuntuisena Krummin selässä, ratsastetaan käyntiä kohti tallia ja kierretään vielä kierros kentällä. Avustaja ja terapeutti juttelevat iloisesti ja hymyilevät, Sanna katsoo heitä ja alkaa hymyillä leveästi, terapeutti naurahtaa ääneen ja Sanna nauraa kuuluvasti.”
(terapeutin jäljittely)

Temponvaihteluissa, ravissa ja pysähdyksissä asento pyrkii horjahtelemaan ja Sannan täytyy keskittyä säilyttääkseen asentonsa. Tasapainoliikkeitä tehdessä Sanna on innostuneen aktiivinen, mutta aluksi tekee liikkeitä hätäisesti. Toiseksi viimeisellä terapiakerralla Sanna malttaa maata pitkään lautasilla rentoutuen sekä makaa poski hevosen harjassa hymyillen pitkään.

Omatoisuus (tavoite 5). Sanna oppi tasapainoliikkeitä tekemään nopeasti oma-aloitteisesti, samoin Krummin liikkeelle laittaminen ja selkään meneminen tulivat oma-aloitteiseksi.

7. Taluttaminen

Työskentelytaitoja koskevista havainnoista 2% on tehty taluttamisvaiheessa. Jatkuvasti muuttuva tilanne vaatii *keskittymistä* (tavoite 3).

8. Varusteiden riisuminen

Työskentelytaitoja kehittävistä havainnoista 7% on tehty varusteiden riisumisessa. *Keskittyminen* (tavoite 3). Hienomotoriikkaa vaativa tehtävä pakottaa keskittyneeseen ja

pitkäjännitteiseen työhän. Työn konkreettisuus ja tuloksen välitön näkyvyys motivoi. Tavallisuudesta poikkeavat asiat häiritsevät:

”Kengittäjä istuu käytävällä paalien päällä, Sanna ryntää kesken varusteiden viennin istumaan hänen viereensä eikä haluaisi enää jatkaa toimintaa.”

Toisaalta taas käytävällä seisova vieras hevonen saa osakseen vain katseen, mutta ei häiritse toimintaa. Sanna ei useinkaan haluaisi lähteä karsinasta vaan vitkastelee poismennessään.

Omatoimisuus (tavoite 5). Sanna oppii itse oma-aloitteisesti riisumaan varusteet ja viemään sangon pois.

9. *Kaurojen syöttäminen*

Työskentelytaidoista tehdyistä havainnoista 5% liittyy kaurojen syöttämiseen. *Keskittyminen* (tavoite 3). Keskittyminen ei ole niin hyvää kuin muissa vaiheissa. Motivaatio ei ehkä enää ole niin suuri kun paras osuus eli ratsastus on jo ohi. Tässä vaiheessa esiintyy eniten autistista ääntelyä ja käytöstä, mielenkiinto ei säily tilanteessa vaan Sanna aikoo lähteä välillä pois. Tämä vaihe on otettu uutena joten sen takia se varsinkin aluksi ei ollut tullut osaksi rutiinia ja Sanna ei ollut siinä rauhassa. Loppua kohti Sanna tottui tähänkin rutiiniin ja malttoi olla paremmin loppuun asti.

Oma-aloitteisuus (tavoite 5). Sanna lähti hakemaan kauruja ilman kehotusta ja vei ne karsinaan, toi kupin pois ja jopa kerran itsenäisesti avasi hanan ja huuhteli kupin kuten oli nähnyt terapeutin aiemmin tekevän.

8.4 Kommunikaatiotaitojen kehittyminen

1. *Varusteiden hakeminen ja hevosen tervehtiminen*

Kommunikaatiotaitoja kehittävästä tilanteista on yhteensä 171, joista 6% on tehty terapian ensimmäisessä vaiheessa. *Käsitteiden vahvistaminen ja sanallisen ohjeen ymmärtäminen* (tavoite 6) Sanna reagoi terapeutin ohjeisiin esim. avata ovi ja hakea harjat. Sanallisia ohjeita ei paljoakaan tarvittu, kun Sanna oppi ensimmäisen vaiheen rutiinit ja toimi itsenäisesti.

Muun ohjeen ymmärtäminen (tavoite 7) Sanna ei ymmärtänyt terapeutin sanallista ohjetta vetää ovi auki, mutta terapeutin näyttäessä ovea ja mallittamalla oven aukaisemista, Sanna toimi mallin mukaan.

Oma verbaalinen tuotos (tavoite 8) oli ainoastaan omaa autistiset^{ta} ääntelyä läpi terapiajakson.

Muu itseilmaisu (tavoite 9). Iloisesta ääntelystä saattoi tulkita kyllä Sannan iloisen mielialan, mutta varsinaista kertovaa viestintää vaiheessa havaittiin vain kerran:

”Terapeutti kehottaa avaamaan Krummin karsinan oven, Sanna on kävellyt hieman karsinan ohi ja kurkkaa viereiseen avoimeen karsinaan. Hän palaa kuitenkin kehotuksesta, läiskäyttää kämmenellä itseään ja osoittaa sitten ovea äännähtäen ikäänkuin sanoen: ”minä avaan oven”.”

2. Harjaus

Kommunikaatiota koskevista havainnoista 46%, eli selvästi eniten, on tehty harjausvaiheessa. *Käsitteiden vahvistaminen ja sanallisenohjeen noudattaminen* (tavoite 6). Tilanteessa toistuvat käsitteet: ylös, alas, eteen, taakse, musta, hyvä jalka häntä harja selkä Krummi valmis. Suuntaa osoittavat ja hevosen ruumiinosia osoittavat käsitteet tulevat kun samalla konkreettisesti toimitaan käsitteen kertomalla tavalla. Sanna kuuntelee terapeutin ohjeita esim. kun ”unohtaa” harjata Krummin toisen kyljen ja terapeutti kutsuu takaisin niin Sanna palaa heti kun hoksaa, että jotain unohtui. Terapian loppupuoliskolla Sanna myös kyykistyy kehotuksesta, osaa kurottaa ylös harjaamaan selkää tai alas jalan harjaukseen ohjeen mukaan. Sanna myös ymmärtää kysymyksen ”onko valmis” ja vastaa omalla tavallaan siihen. *miten?*

Muun ohjeen noudattaminen (tavoite 7). Sanallisen ohjeen tehokeinona terapeutti käyttää mallittamista ja esim. harjauspaikan osoittamista kädellä. Monikanavaiset ohjeet menevät parhaiten ja sujuvimmin perille. Jos sanallisen ohjeen ymmärtämisessä on ongelma, mallittaminen tehoaa.

Oma verbaalinen tuotos (tavoite 8). Oma verbaalinen tuotos rajoittuu pitkälti autistiseen ääntelyyn, jolla tosin Sanna selvästi ilmaisee mielialaansa. Verbaalinen tuotos tulee alkupäässä terapiaa ja tuntuu vähenevän terapian kuluessa. I terapiakerta:

”Terapeutti kehottaa ottamaan kintaat pois ennen harjausta ja menee ottamaan kintaita. Sanna äännähtää m...ki, ikäänkuin kysyen ”miksi?”. -- Sanna kyykistyy harjaamaan jalkaa, asento on erittäin huteran näköinen, Sanna yrittää ponnistaa seisomaan ja hihkaisee ”ippuu” joka voisi tässä yhteydessä olla sana ”tippuu”.”

III terapiakerta:

”Kissa pyrkii karsinaan, Sanna innostuu kovasti kissasta ja äänтелеe miau, miau ja kzäzäzä, kzä zä zä.”

Muu itse-ilmaisu (tavoite 10). Sanna vastaa ”onko valmis?” - kysymykseen äännähtämällä ja taputtamalla harjattua kohtaa ja toteamalla näin sen valmiiksi. Sanna toteaa työn valmiiksi välillä samalla tavalla ilmankin kysymystä: hän harjaa aikansa ja taputtaa sitten tyytyväisenä harjattua kohtaa ja siirtyy eteenpäin.

Harjaaminen liikkeenä muuttuu selvästi terapian kuluessa itsenäiseksi, mutta terapeutin täytyy kokoajan ohjata työtä seuraavaan vaiheeseen, muutoin toinen kylki/häntä/ jalka saattaa jäädä harjaamatta. Loppupuoliskolla terapeutti huomaa tehokkaaksi keinoksi mallittamisen, Sanna seuraa tarkasti terapeuttia ja tekee asiat samalla tavalla. Terapeutti harjailee Krummia omalla harjallaan, Sanna katsoo ja seuraa mallia. Kurottelee itsenäisestikin jo selän ja pepun päälle, hän jopa kerran hakee terapeutin harjan ja haluaa harjata sillä. Kerran hän katsoo tarkasti terapeutin harjaa ja käy sitten harjasangolla vaihtamassa suan saman näköiseen harjaan kuin terapeutilla on.

3. Kavioiden puhdistus

Kommunikaatiota koskevista havainnoista 14% on tehty kavioiden puhdistusvaiheessa. *Käsitteiden vahvistaminen ja sanallisen ohjeen ymmärtäminen* (tavoite 6). Käsitteinä toistuvat: musta, kaviokoukku, kavio, oikea, vasen, etujalka, takajalka, hyvä, valmis, ensimmäinen, toinen, kolmas, neljäs, viimeinen. Terapeutti ohjaa sanallisesti puhdistuksen etenemistä ja patistaa välillä tarkempaan työhön, Sanna korjaa toimintaansa ohjeiden mukaan.

Muun ohjeen noudattaminen ja jäljittely (tavoite 7) Terapeutin kehoitus tarkemmasta työstä ei toimi ja terapeutti ohjaa alkuun kädestä pitäen/ Sanna kyykistyy puhdistusasentoon terapeutin mallin mukaan.

Oma verbaalinen tuotos (tavoite 8). Neljäs terapiakerta:

” Terapeutti kysyy toisen jalan puhdistamisen jälkeen ”onko valmis?” Sanna äännähtää kovaa ikään kuin sanoen:”aamit”.

Neljästoista terapiakerta:

”Terapeutti toteaa jalan valmiiksi, Sanna peräännyty sanoen ”ka”. Terapeutti mallittaa sanaa jalka ja kavio, mutta Sanna ei toista enää.”

Viimeinen terapiakerta:

”Sanna penkoo harjasankoa ja löytää kaviokoukun, nostaa sen ilmaan ja toteaa ”ka”.”

Muu itse-ilmaisu (tavoite 10). Sanna hymyilee leveästi ja kiljahtelee ilosta kun kavio on valmis.

4. Varusteiden laittaminen

Kommunikaatiota koskevista havainnoista 22% on tehty varusteiden laittamisesta. *Käsitteiden vahvistaminen ja sanallisen ohjeen noudattaminen* (tavoite 6). Käsitteitä: musta ratsastusriimu, hae, kiinni, naru, vedä, ylös, korva. Sanna hakee välittömästi riimun terapeutin kehotuksesta ja alkaa laittaa sitä hevoselle, riimun jälkeen terapeutti kehottaa hakemaan narun ja Sanna toimii välittömästi. Neljäs terapiakerta:

”Terapeutti kääkee Sannaa hakemaan ratsastusriimun, mutta Sanna hakee kintaat ja vie niitä terapeutille. terapeutti tipauttaa kintaat sankoon ja kehottaa hakemaan riimun ja narun. Sanna poimii kintaat uudelleen ja menee niiden kanssa avustajan luo. Avustaja ottaa kintaat ja vasta sitten Sanna hakee riimun.”

Omat varusteet ovat Sannalle konkreettisempia kuin hevosen ja hän haluaakin lähes joka kerta laittaa ensin omat varusteensa, mikä ei esim. solkien kiinnittämisen kannalta ole järkevää - kiinnittäminen on vaikeaa kintaat kädessä. Sanna seuraa ainakin näennäisen hyvin ohjeita, mutta tosiasiasa hän tuntuu enemmänkin toteuttavan opittua toimintakaavaa eikä kuuntele ohjeita: (neljäs terapia)

”Terapeutti kehottaa Sannaa hakemaan kypärän, Sanna lähtee heti liikkeelle ja hakee kintaat ja tuo niitä terapeutille. (Hänellä on lakki päässään, joten kintaat ehkä tuntuvat tärkeämmiltä kuin kypärä). Sanna näkee terapeutin kädessä kypärän, hän laskee kintaat maahan ja ottaa kypärän.”

Muun ohjeen noudattaminen (tavoite 7). terapeutti näyttää kypärää tai osoittaa riimua kun verbaalinen ohje ei mene perille. *Oma verbaalinen tuotos* (tavoite 8).

”Terapeutti ottaa riimun ja narun Sannan kädestä ja kysyy kumpi laitetaan ensin. Sanna vastaa terapeutin kysymykseen ”ääk rii mmmm”.”

Muu itseilmaisu (tavoite 9). Sanna näyttää päätään ikäänkuin sanoen: ”kypärä”:

”Terapeutti kehottaa hakemaan mustan ratsastusriimun, mutta Sanna menee avustajan luo ja näyttää päätään ja hakee kypärän.” (ensimmäinen terapia)

”Sanna tuo riimua terapeutille, äänтелеe näyttäen päätään. Terapeutti vastaa ”joo, kohta laitetaan kypärä”.” (toinen terapiakerta)

5. Talutus

Kommunikaatiota koskevista havainnoista 3% on tehty talutusvaiheessa *Käsitteiden vahvistaminen ja sanallisen ohjeen ymmärtäminen* (tavoite 6). Sanna vetää terapeutin ohjeen mukaan Krummin liikkeelle ja maiskuttaa kehotuksesta. *Muun ohjeen*

ymmärtäminen (tavoite 7). Terapeutti käyttää apunaan mallitusta kun sanallinen ohje ei tehoa.

Oma verbaalinen tuotos (tavoite 8). Sanna ääntelee omaa ääntelyään.

Maiskuttaa hevosen liikkeelle. kahdestoista terapia:

”Sanna juttelee omalla kielellään aktiivisesti ja iloisesti koko talutuksen ajan. Hän antaa narun taluttajalle, joka kiittää Sannaa. Sanna hakee selvästi Kiitos sanaa jäljitellen taluttajan ääntöä ja intonaatiota.”

6. Ratsastus

Kommunikaatiota koskevista havainnoista 6% on tehty ratsastusvaiheessa. *Käsitteiden vahvistaminen ja sanallisen ohjeen ymmärtäminen* (tavoite 6). Käsitteitä: jalka, maiskuta, suu, liikkeelle, seis, eteen, taakse, ravi, taputa, ylös, nosta, heiluta, käsi... Sanallisesti terapeutti ohjasi tasapainotehtävissä, mäissä nojaaminen eteen taakse, liikkeelle laittamisessa.

Muun ohjeen noudattaminen (tavoite 7). Terapeutti mallittaa taputusta ja maiskutusta. Kun Sanna ei malta kuunnella sanallista ohjetta, terapeutti mallittaa (kymmenes terapiakerta):

”Krummi seisoo peilin edessä, Sannan kasvot ovat peiliin päin. Terapeutti kehottaa nostamaan käden ylös ja heiluttamaan peilille. Sanna katselee kiinnostuneena peiliin, muttei hoksaa mitä tehdään. Terapeutti nostaa käsiään ja heiluttelee peilille. Sanna kurkkii peilistä innostuneena ja heiluttaa mallin mukaan käsiään. Lopuksi terapeutti kiittää Krummia, joka on seissyt rauhassa paikoillaan taputtamalla tätä kaulalle. Sanna taputtaa välittömästi mallin mukaan Krummia molemmiin käsiin kaulalle.”

Itseilmaisuu (tavoite 9). Keskustelu lipuista kolmannella terapiakerralla:

”On liputuspäivä ja ratsastusreitit varrelle osuu useita lippuja, Sanna osoittaa lippua ja keskustelu lipuista alkaa. Terapeuttikin etsii lippuja ja Sanna katselee ympärilleen ja osoittelee lippuja äänähtäen sellaisen nähdessään.”

Maiskuttaa ja taputtaa - sanat ovat rytmiltään samanlaisia ja menevät aluksi sekaisin, toinen terapiakerta:

”Terapeutti kehottaa laittamaan Krummin liikkeelle, hän käskee maiskuttamaan. Sanna tiputtaa ohjat ja taputtaa käsiään yhteen. Terapeutti korjaa: ei taputtaa, maiskuttaa ja mallittaa maiskutusta. Sanna taputtaa käsiään, katsoo sitten avustajaa ja maiskuttaa häidin tuskin kuuluvasti, Krummi tottelee heti.”

(Ratsastusvaihe on selvästi Sannan lempihetki terapiassa. Hänellä on kiire selkään, hän hymyilee kokoajan, nauraa ääneen ravatessa ja tasapainoilla. Lopuksi on hyvin tomerna ja rohkeaa ja osaa laittaa Krummin liikkeelle! -> itseluottamus!

7. Talutus

Talutusvaiheessa ei ole havaintoja kommunikaatiotaitoja kehittävistä tapahtumista.

8. Varusteiden riisuminen

Kommunikaatiota koskevista havainnoista 2% on tehty varusteiden riisumisesta. *Käsitteiden vahvistaminen ja sanallisen ohjeen ymmärtäminen* (tavoite 6). Tekee työtä terapeutin ohjeen mukaan. Ensimmäinen terapia:

”Terapeutti kysyy miten solki avataan ja Sanna ojentaa kätensä kohti solkea.

--- terapeutti kehoittaa viemään riimun naulaan ja Sanna toimii heti.”

Muun ohjeen ymmärtäminen (tavoite 7). Terapeutti käyttää sanallisen ohjeen tukena osoittamista ja mallittamista. *Muu itseilmaisu* (tavoite 9). Heiluttaa kättään Krummille hyvästiksi kun lähtee viemään sankoa pois.

9. Kaurojen syöttäminen

Kommunikaatiota koskevista havainnoista 1% on tehty kaurojen syöttämisestä. *Käsitteiden vahvistaminen ja sanallisen ohjeen ymmärtäminen* (tavoite 6). Sanna sanoo heit Krummille kehotuksesta ja ottaa valmis -sanon kuultuaan kupin ja vie sen pois. *Muu itseilmaisu* (tavoite 9). Sanna sanoo heit kättä heiluttaen Krummille.

9 YHTEENVETO TULOKSISTA

Eniten havaintoja on kirjattu terapian harjausvaiheesta, joka kestoltaan on noin 10 minuuttia. Kaikista neljästä osa-alueesta on tehty eniten havaintoja harjausvaiheessa. Erityisesti harjatessa korostuvat luonnollisestikin työskentelytaidot: keskittyminen, oma-aloitteisuus ja oman työn arviointi sekä loppuun tekeminen.

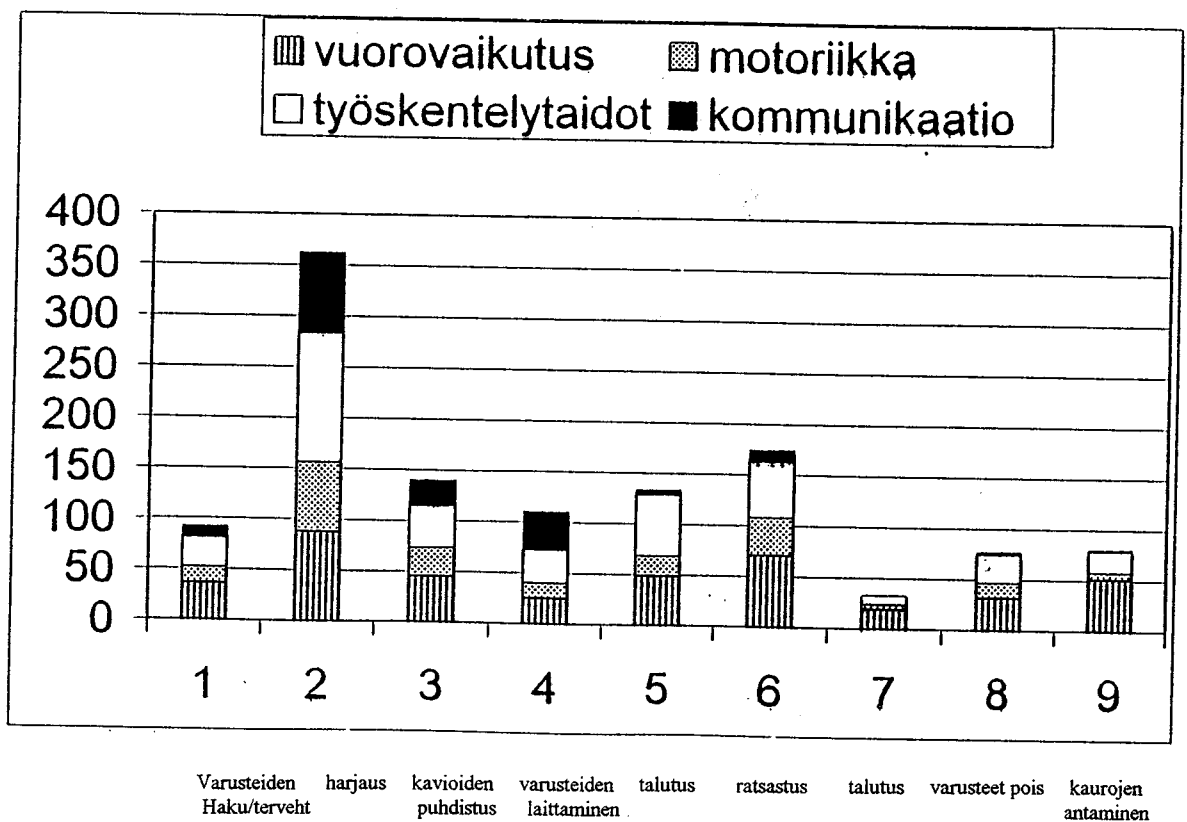
Hevosen ja ratsastajan vuorovaikutus korostui harjausvaiheen lisäksi ratsastusvaiheessa. Harjausvaiheessa vuorovaikutuksessa korostui lähinnä kontaktinotto ja kiinnostuksen osoittaminen, kun taas ratsastettaessa hyvä yhteistyö sekä ratsastajan reaktioiden vahvistaminen ja ratsastajalta vaatiminen.

Työskentelytaitoja vaativia tehtäviä tuli harjauksen lisäksi erityisesti hevosen taluttamisessa tallista ulos. Molemmissa vaiheissa korostuu keskittyminen. Lisäksi taluttaminen vaatii myös omatoimisuutta, napakkuutta, että Krummi tottelee Sannaa. Taluttamisvaiheesta on merkittävän paljon havaintoja, jos huomioidaan, että sen kesto

koko terapiatunnista on vain pari – kolme minuuttia. Talustilanne on kuitenkin nopeasti muuttuva tilanne, jonka onnistumiseksi on reagoitava ja toimittava nopeasti muuttuvassa tilanteessa. Terapian edetessä Sanna selvästi napakoituu taluttamisessa ja oppii komentamaan Krummia: Sanna on erittäin motivoitunut pääsemään hevosen selkään ja hän tietää, että se ei ole mahdollista ennen kuin Krummi on saatu tallista ulos.

Motoriikkaa kehittäviä tehtäviä löytyy odotetusti sekä harjaus- että ratsastustilanteista. Myös kavioiden puhdistuksessa motorisia taitoja kehittäviä tilanteita on huomattavasti, jos huomioidaan, että sen kesto koko terapiatunnista on vain viitisen minuuttia. Harjaus ja kavioiden puhdistus korostavat hienomotorisia taitoja ja käden ja silmän yhteistyötä. Ratsastuksessa korostuu puolestaan vartalon hallinta, koordinaatio ja tasapaino.

Kommunikaatiota koskevia havaintoja löytyy harjauksen lisäksi runsaasti varusteiden laittamis – vaiheesta. Molemmissa vaiheissa tulee paljon käsitteitä ja ohjeita, joiden mukaan on toimittava.

Kuvio 7. Kirjattujen terapeuttisten havaintojen jakautuminen terapian eri vaiheisiin.

Yllättävänä voidaan pitää tulosta, että ratsastusjaksoon verrattuna lyhyehkö harjausvaihe korostuu niin paljon. Osasyynä tähän voidaan pitää sitä, että kaikki harjausvaiheet on videolla, joten usean katselukerran jälkeen havaintoja on helpompi kirjata tarkasti, kuin pelkästään tilannetta seuraamalla ja muistiinpanoja tehden. Toisaalta harjaaminen on aktiivista toimintaa, joka vaatii paljon taitoja, kun taas ratsastettaessa saattaa tapahtua paljonkin ”näkyvätöntä” toimintaa, esim. lihastyötä, jolla säilytetään asento, jota on vaikea havaita joka tilanteessa päällepäin.

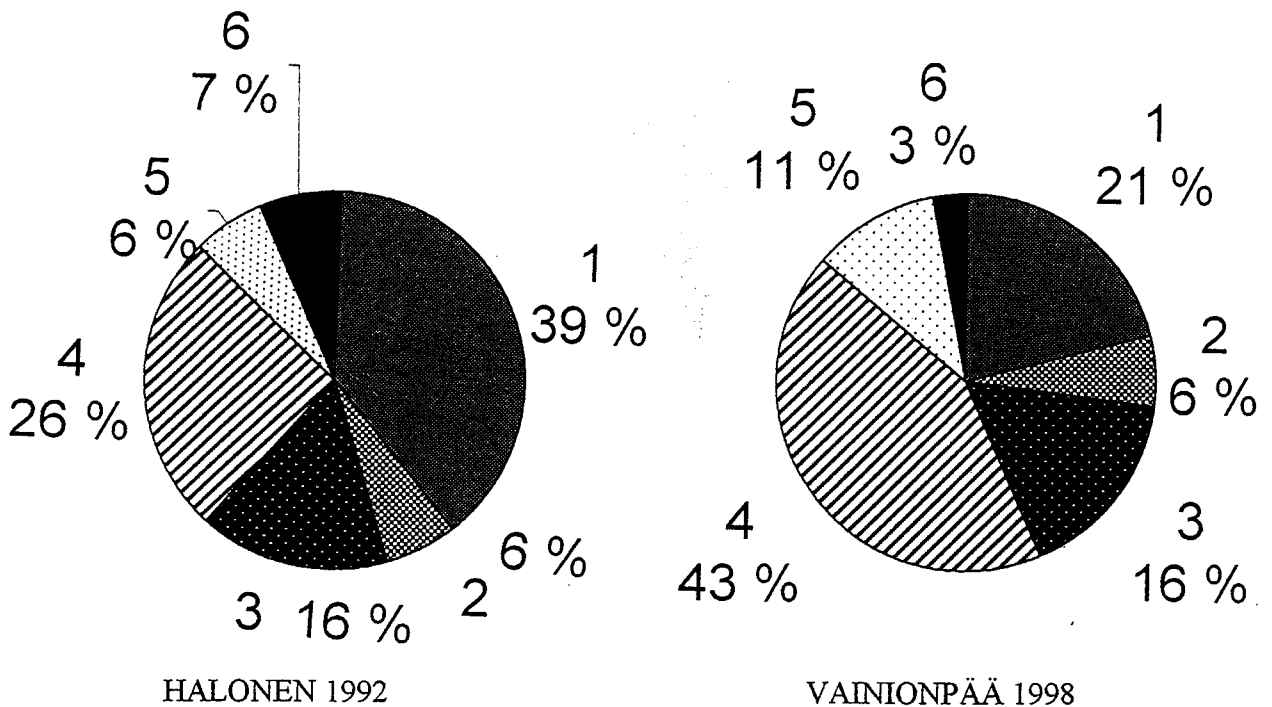
Ratsastustilanteessa kirjasin itselleni havainnon, että mikäli tilanne on pitkään samanlainen: ratsastetaan käyntiä tutussa maneesissa ilman vaihtelua, ratsastus saattaa pikemminkin houkutella lasta omaan maailmaansa pois nykyhetkestä, mutta kun ratsastukseen sisällytetään tehtäviä, jotka jo fyysisesti vaativat ponnistelua (tasapainon säilyttäminen pysähdyksissä, mäessä ym.) sekä vaatimuksen vaikuttaa tilanteeseen (esim. maiskuttamalla hevonen liikkeelle), vasta silloin saadaan tilanteesta terapeutin ja palkitseva. Ratsastusvaiheessa korostuukin terapeutin rooli tilanteiden ohjaajana, jotta ratsastuksesta tulee terapeutista. Myös hevosen valitseminen on tärkeää: hevosen liikkeen on oltava ratsastajalle soveltuva, ei liian lyhyt, mutta ei liian laajakaan, myös hevosen luonteen tulee sopia ratsastajalle: liian herkkä ja säikky hevonen pelottaa ratsastajansa ja luottavainen suhde ei pääse kehittymään.

Terapeuttisista tilanteista kirjatuista tapahtumista suurin osa liittyi Krummin ja Sannan vuorovaikutuksen kehittymiseen. Vähiten oli kommunikaatioon liittyviä kirjattuja tapahtumia. Kommunikaatioon kirjattuja tapahtumia oli vain se kommunikaatio, joka ei ollut Krummin ja Sannan välistä vuorovaikutusta, eli ihmisten välinen kommunikaatio. Nämä kaksi kohtaa kuitenkin liittyvät läheisesti toisiinsa: mikäli kommunikaatio hevosen kanssa olisi laskettu samaan kategoriaan ihmisten välisen kommunikaation kanssa, noin puolet kirjatuista havainnoista kuuluisivat tähän ryhmään. Terapian kuluessa oli myös huomattavissa, että alussa Krummi oli hyvin aktiivinen osapuoli vuorovaikutuksessa. Terapian loppupuoliskolla Sannan rohkeus ja luottamus selvästi lisääntyivät ja hän toimi määrätietoisemmin tilanteissa, vastaten Krummin aloitteeseen ja tehden myös itse aloitteen.

Tulokset tukevat mielestäni ajatusta, että ratsastusterapiassa tilanne ja toiminta muuttuvat niin nopeasti, että se ei anna mahdollisuutta vetäytyä tilanteesta. Aktiivinen vuorovaikutus eläimen kanssa luo pohjaa ihmissuhteissa toimimiselle: kaveria pitää kohdella reilusti tai homma ei suju, esim. liian kovakourainen korvista kiskominen

Krummin syömisen aikana sai Krummin ravistelemaan päätänsä, mikä pakotti Sannan lopettamaan kovakouraisen käsittelyn.

Krummi oli mukana myös Halosen (1992) tutkimuksessa. Halosen tulosten mukaan Krummi käytti terapiassa keinoinaan eniten kontaktin ottoa (39%) ja hyvää yhteistyötä (26%). Nyt Krummin pääasialliseksi keinoksi nousi hyvä yhteistyö (43%) ja toisena tärkeänä keinona oli Kontaktinotto (21%). 16% Krummin keinoista oli sekä Halosen että tämän tutkimuksen mukaan ratsastajalta vaatimista. Myös ratsastajan reaktioiden vahvistamisen osuus molemmissa tutkimuksissa on sama, 6%. Emotionaalisten vastareaktioiden osuus kasvoi 6 prosentista 11 prosenttiin kun taas hevosen positiivisten tunteiden osoitukset vähenivät 7 prosentista 3 prosenttiin. Krummin terapeuttisia otteita vertaamalla voidaan todeta, että pääosin linja pysyi samansuuntaisena verrattuna Halosen tutkimukseen, kahden eniten käytetyn keinon suhde vaihtui päinvastaiseksi, mutta kontaktinotto ja yhteistyö ovat vallitsevina keinoina molemmissa tutkimuksissa. Erot toimintatavoissa voidaan ainakin osittain selittää ratsastajan persoonallisuuden eroista: hevonen käyttäytyy eritavalla erilaisten ihmisten seurassa.

1 kontaktinotto
2 ratsastajan reaktioiden vahvistaminen
3 ratsastajalta vaatiminen

4 hyvä yhteistyö
5 emotionaaliset vastareaktiot
6 hevosen positiiviset tunteet

Kuvio 8. Krummin käyttämät terapeuttiset keinot eri tutkimuksissa.

Verbaalinen tuottaminen jäi Sannalta vähäiseksi terapian aikana. Ohjeiden seuraaminen onnistui usein pelkän suullisen ohjeen perusteella, joskus viestin perille menemiseksi tarvittiin hieman elekieltä ja konkreettista fyysistä ohjausta yhdistettyinä käsitteisiin. Ratsastusterapian vaikutus verbaaliseen viestintään tuleekin ilmi tässä tapauksessa mielestäni epäsuorasti puheterapiassa: Puheterapiassa kommunikaatioon innostava aihe on hevoset. Avustajan ja äidin kertoman mukaan myös muissa elämäntilanteissa vastaan tulevat hevosaiheet saavat innostumaan: koulussa hevosleikki – laulu innostaa osallistumaan leikkiin ja kotona hevosaiheet kuvat tai kirjat herättävät mielenkiinnon.

Sanna viihtyy toisten lasten seurassa. Hän kuitenkin mielellään jää vain katselemaan mitä toiset tekevät ja toteuttaa toisten pyyntöjä esimerkiksi hakemalla värejä toisille. Hänen on vaikea osallistua leikkeihin ja toimia muiden kanssa vuorovaikutuksessa. Sannan äiti esittikin ajatuksen, joka Sannan kohdalla saattaisi olla hyvin tärkeä: ehkä ratsastuksesta voisi tulla Sannalle myös harrastus jossa hän voisi toimia yhdessä muiden lasten kanssa.

Tulokset tukevat ajatusta, että Sanna voisi hyötyä ratsastusterapiasta: aineistosta kirjatut havainnot ovat terapeutteja tilanteita, joiden voidaan katsoa kehittävä juuri niitä taitoja, joita Sannan terapian tavoitteeksi asetettiin.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä tutkimus osoittaa, että ratsastusterapiasta voidaan selkeästi eritellä terapeutteja tapahtumia, jotka toteuttavat terapialle asetettuja tavoitteita. Tulokset tukevat ajatusta, että positiiviset muutokset aiempien tutkimusten tutkimushenkilöissä ovat ratsastusterapian vaikutusta. Terapian erilaiset tilanteet vaativat ponnistelemaan lasta tietyillä tavoilla tietyissä tilanteissa, ja voidaan olettaa, että tämä ponnistelu kehittää ko. tilanteessa vaadittavia ominaisuuksia. Tutkimus ei anna tarkkaa tietoa siitä, miten paljon esimerkiksi 15 kerran ratsastusterapiajakso kehittää lasta, koska mielestäni näin lyhyen jakson perusteella ei vielä voida riittävän selkeästi havaita muutoksia. Tutkimus ainoastaan osoittaa tilanteet, jotka joka terapiakerta vaativat lapselta keskittymistä ja ponnisteluja tehtävän suorittamiseksi. Kun näitä ponnisteluja jatketaan ja harjoitellaan riittävän kauan voidaan olettaa että edistymistä taidoissa tapahtuu.

Ratsastusterapian yksittäisten tilanteiden tarkastelu paljastaa terapian monikerroksisuuden: yksi ja sama tehtävä voi yhtä aikaa monipuolisesti kehittää lapsen kaikkia heikkoja osa-alueita. Lisäksi mukana on kokoajan tärkeä tekijä: elävä olento, jonka kanssa täytyy oppia tietyt sosiaaliset pelisäännöt ja vuorovaikutustaitoja. Tämä elävä olento reagoi kaikkeen mitä tilanteessa tapahtuu ja antaa välittömän palautteen terapoitavalle, jonka täytyy reagoida muuttuviin tilanteisiin.

Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää terapian tuloksia: miten pitkän terapiajakson jälkeen itseasiassa voidaan havaita selkeitä tuloksia? Mielenkiintoista olisi myös tietää, siirtyvätkö terapiatilanteessa havaitut edistysaskeleet tilanteen ulkopuolelle, miten ne esimerkiksi näkyvät koulumenestyksessä? Tämän tutkimuksen Sannalla ei varsinaisesti ollut suurta kosketuspelkoa, hän kosketteli ja hyväili hevosta taukoamatta jopa kasvoillaan. Mielenkiintoista olisi myös tutkia useampia autistisia lapsia, joilla esimerkiksi kosketuspelko on suuri: miten he reagoisivat hevosen läheisyyteen? Miten erilaiset autistiset lapset edistyvät terapiassaan ja miten he eroavat toisistaan terapian edetessä?

Autististen ihmisten suurimpana ongelmana on omaan itseen vetäytyminen mikä tekee usein heidän terapiansa vaikeaksi. Terapia ei tavoita ihmistä, joka sulkeutuu omaan maailmaansa. Tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että hevonen herättää lähes aina autistisen ihmisen mielenkiinnon. Hevosen avulla voidaan yrittää rakentaa yhteys autistiseen ihmiseen ja avata näin tietä myös muulle terapialle. Hevosen kanssa ihminen voi motivoitua harjoittelemaan vuorovaikutusta toisen elävän olennon kanssa ja voidaan olettaa, että toimiminen hevosen kanssa tekisi myös ihmissuhteet tärkeämmiksi.

Ratsastusterapian ainutlaatuisuus on myös siinä, että siitä voi kehittyä terapoitavalle terapian lisäksi palkitseva ja elämään sisältöä tuova harrastus. Tallille tulo sinänsä tuo ihmisen virikkeelliseen ympäristöön, joka tarjoaa mahdollisuuden ihmiskontakteihin ja elämyksiin. Näen ratsastuksen mahdollisuuden integraatiossa: erilainen lapsi tai aikuinen voi hevosen selässä lähestyä tasa-arvoisempana muita ikäisiään. Esimerkiksi autistisille lapsille leikkiminen ja vastavuoroisuus on vaikeaa, mutta hevosen kautta hänkin voisi mahdollisesti toimia ryhmässä ikätovereidensa kanssa oppien sosiaalisia pelisääntöjä.

LÄHTEET

- Baum, M. 1987.* Hevonen sosiaalisaatioprosessissa. Teoksessa Hevonen vammaisen palveluksessa. Helsinki. Suomen Ratsastajainliitto, 42 - 46.
- Biery, M. J. & Kauffman, N. 1989.* The effects of therapeutic horseback riding on balance. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 6(3), 221 – 229.
- Beritoti, D.B. 1988.* Effect of therapeutic horseback riding on posture in children with cerebral palsy. *Physical Therapy* 6 (10), 1505 – 1512.
- Breiner, H.L. 1983.* Therapeutisches Reiten im Dienste der Sprachtherapie. *Therapeutisches Reiten* 10 (1), 19-25.
- Brock, B.J. 1988* Effect of therapeutic horseback riding on physically disabled adults. *Therapeutic recreational Journal* (3), 34 – 43.
- Carlson, E.A. 1983.* The effects of a program of therapeutic horsemanship on the self concept and locus of control orientation of the learning disabled. *Dissertation abstracts International*, 43, 4123B – 4124B.
- Danneil, G. 1987.* Parallelen zwischen "sensorischer Integrationstherapie" und "therapeutischen Reiten". *Therapeutisches Reiten*, 14 (1), 7 – 14.
- vonDietze, G. 1987.* Terapeutinen ratsastus. Teoksessa Hevonen vammaisen palveluksessa. Helsinki. Suomen Ratsastajainliitto.
- Douglas, R. D. 1983.* A role for the therapeutic riding in special education. Teoksessa *Therapeutisches Reiten* 1983, 4. International Kongress Therapeutisches Reiten. Dillenburg. Kuratorium für Therapeutisches Reiten, 358 – 370.
- Fox, V. M.; Lawlor, V. A. & Luttgies, M. W. 1984.* Pilot study of novel test instrumentation to evaluate therapeutic horseback riding. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 1(1), 30 – 36.
- Halonen, S. 1992.* Hevonen terapeuttina. Tampereen Yliopisto. Psykologian pro gradu -työ.
- Halonen, S. 1994.* Ratsaille. Ratsun selässä syväkin mielen solmu aukeaa. *Ketju* 30 (3) 12 – 13.
- Hevonen vammaisen palveluksessa 1987.* Helsinki. Suomen Ratsastajainliitto.
- Holzrichter, A. 1987.* Hevonen terapiassa. Teoksessa Hevonen vammaisen palveluksessa. Helsinki. Suomen Ratsastajainliitto, 65 – 74.

- Julkunen, K. 1995.* Ratsastusterapia vammaisen lapsen kuntoutusmuotona. Jyväskylän Yliopisto. Erityispedagogiikan pro gradu –työ.
- Klüwer, C. 1994.* Itsekokemus hevosen välityksellä. Teoksessa Ratsastusterapia. Kirjallisuusotteita, I osa. Helsinki. Suomen Kuntoutusliitto, 20 – 27.
- Kreienborg, R. 1994.* Heilpedagogisen vikelyksen erikoismahdollisuudet niiden lasten ja nuorten auttamisessa joilla on autismioireita tai autistisia taipumuksia. Teoksessa Ratsastusterapia. Kirjallisuusotteita I. Helsinki. Suomen Kuntoutusliitto, 14-19.
- Kröger, A. 1987.* Heilpedagogisella vikelyksellä peruskoululaisissa aikaansaatu käyttäytymisen muutos. Teoksessa Hevonen vammaisen palveluksessa. Helsinki. Suomen Ratsastajainliitto, 53 – 58.
- Kröger, A. 1994.* Heilpedagoginen vikelys. Teoksessa Ratsastusterapia. Kirjallisuusotteita, I osa. Helsinki. Suomen kuntoutusliitto, 36 – 49.
- Lammi, A. 1985.* Nouse ratsaille. CP – lehti (3), 11 –12.
- Pfeifer, T. 1987.* Ratsastusterapia Hersteinin erityiskoulussa. Teoksessa hevonen vammaisen palveluksessa. Helsinki. Suomen ratsastajainliitto, 38-41.
- Purjesalo, K. 1991.* Ratsastus hoito- ja kuntoutusmuotona. Tampereen Yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos, sarja B numero 9.
- Randenber, A. 1987.* Hevonen sosiaalipedagogisena välineenä kasvatuslaitostyössä. Teoksessa Hevonen vammaisen palveluksessa. Helsinki. Suomen ratsastajainliitto, 47-51.
- Ratsastusterapia. Kirjallisuusotteita I osa, 1994.* Helsinki. Suomen Kuntoutusliitto.
- Ringbeck, B. 1987.* Ratsastusterapia ja vikelys. Teoksessa Hevonen vammaisen palveluksessa. Helsinki. Suomen Ratsastajainliitto, 33 –38.
- Rommel, W. 1987.* Terapeuttisen ratsastuksen perusteet. Teoksessa hevonen vammaisen palveluksessa. Helsinki. Suomen Ratsastajainliitto, 5 – 8.
- Rosenthal, S. 1975.* Risk exercise and the physically handicapped. Rehabilitation Literature, 36 (5), 144 – 149.
- Scheidhacker, M. 1987.* Die besondere Bedeutung des Therapeutischen Reitens in der behandlung verschiedener psychiatrischer Krankheitsbilder. Therapeutisches Reiten, 14 (3), 3 – 13.
- Scheidhacker, M.; Bender, W. & Vaitl, P. 1994.* Ratsastusterapian vaikutus kroonisten skitsofreenikkojen hoidossa. Teoksessa Ratsastusterapia. Kirjallisuusotteita, I osa. Helsinki. Suomen Kuntoutusliitto, 65 –70.
- Selvinen, S. 1989.* Hevonen työoverina. Lääkintävoimistelija, 36 (1), 22 – 25.

Thun-Hohenstein, C. 1992. Heilpädagogisches Reiten und Voltigieren und seine Auswirkungen auf die Sprache anhand eines Fallbeispiels. *Therapeutisches Reiten* 19 (1), 10-14.

Törmälehto, E. 1993. Ratsastusterapia autististen lasten kuntoutusmuotona. Jyväskylän Yliopisto. Erityispedagogiikan pro gradu –työ.